

Uvjeti poslovanja poduzeća u Republici Hrvatskoj s aspekta poreznih zakona i makroekonomskog okruženja

Celinić, Vanja

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:769490>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-05**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij

Poslovna ekonomija – Analiza i poslovno planiranje

**UVJETI POSLOVANJA PODUZEĆA U REPUBLICI
HRVATSKOJ S ASPEKTA POREZNIH ZAKONA I
MAKROEKONOMSKOG OKRUŽENJA**

Diplomski rad

Vanja Celinić

Zagreb, lipanj 2024.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij

Poslovna ekonomija – Analiza i poslovno planiranje

**UVJETI POSLOVANJA PODUZEĆA U REPUBLICI
HRVATSKOJ S ASPEKTA POREZNIH ZAKONA I
MAKROEKONOMSKOG OKRUŽENJA**

**BUSINESS CONDITIONS IN THE REPUBLIC OF CROATIA
FROM THE ASPECT OF TAX LAWS AND THE
MACROECONOMIC ENVIRONMENT**

Diplomski rad

Student: Vanja Celinić

JMBAG 0067577133

Mentor: izv. prof. dr. sc. Lucija Rogić Dumančić

Zagreb, lipanj 2024.

Sadržaj

SAŽETAK.....	1
1. UVOD	3
1.1. Predmet i cilj rada.....	3
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja podataka.....	4
1.3. Sadržaj i struktura rada	4
2. ANALIZA MAKROEKONOMSKIH TRENDOVA I PESTLE FAKTORA HRVATSKE.	6
2.1. Analiza odabranih makroekonomskih čimbenika u Hrvatskoj.....	6
2.2. Posljedice uvođenja eura u Hrvatsku.....	11
2.3. Analiza vanjskog okruženja poduzeća kroz PESTLE perspektivu	13
3. POREZNI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE	16
3.1. Pregled poreznih kategorija	16
3.2. Evaluacija i efikasnost poreza na dodanu vrijednost.....	18
3.3. Prikaz i pregled poreza na dobit	21
3.4. Uloga poreza po odbitku u poslovanju s inozemstvom.....	22
3.5. Analiza i primjenjivost porezne evazije u Republici Hrvatskoj	24
3.6. Problematika porezne utaje i mjere za njezino sprječavanje	25
4. POSLOVANJE PODUZEĆA U HRVATSKOJ	31
4.1. Trošak poslodavaca s aspekta poreznih i drugih davanja.....	31
4.1.1. Pristojbe, naknade i članarine	31
4.1.2. Bruto i neto plaća	32
4.2. Utjecaj poreznih poticaja na poslovanje i zaposlenost	33
4.2.1. Snižena stopa poreza na dobit.....	33
4.2.2. Porezni praznici	35
4.2.3. Olakšice po osnovi ulaganja	37
4.2.4. Korist poreznih poticaja za hrvatsko gospodarstvo	38
4.3. Iskoristivost poreznih olakšica	39

4.4. Utjecaj računovodstvenih politika na obračun poreza na dobit.....	42
4.4.1. Definicija računovodstvenih politika i ciljeva poduzeća	42
4.4.2. Dugotrajna imovina i vrste obračuna amortizacije	43
4.5. Međunarodni ugovori o dvostrukom oporezivanju	46
4.6. Zakonodavni tretman domaćih i stranih investitora u Hrvatskoj.....	48
5. ZAKLJUČAK	50
POPIS LITERATURE	52
POPIS GRAFOVA.....	56
POPIS TABLICA.....	57
ŽIVOTOPIS	58

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog izvora te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(vlastoručni potpis studenta)

(mjesto i datum)

STATEMENT ON THE ACADEMIC INTEGRITY

I hereby declare and confirm by my signature that the final thesis is the sole result of my own work based on my research and relies on the published literature, as shown in the listed notes and bibliography.

I declare that no part of the thesis has been written in an unauthorized manner, i.e., it is not transcribed from the non-cited work, and that no part of the thesis infringes any of the copyrights.

I also declare that no part of the thesis has been used for any other work in any other higher education, scientific or educational institution.

(personal signature of the student)

(place and date)

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada su uvjeti poslovanja poduzeća u Hrvatskoj sa svrhom pružanja pregleda značajnih informacija i korisnih smjernica poduzećima za postizanje financijske stabilnosti i uspješnosti. Ovaj rad pruža detaljnu analizu čimbenika koji oblikuju vanjsko okruženje poslovanja. Istražujući kretanje odabranih makroekonomskih faktora, posljedice uvođenja eura i provodeći PESTLE analizu, daje se sveobuhvatan pogled na ekonomske trendove. U radu se analizira hrvatski porezni sustav zbog upoznavanja poreznih kategorija i efikasnosti različitih vrsta poreza. Rad istražuje utjecaj poreznih poticaja i olakšica na poslovanje i zaposlenost u Hrvatskoj sa svrhom procjene njihove iskoristivosti. Također, ovaj pruža i osvrt na međunarodne ugovore o dvostrukom oporezivanju te zakonodavni tretman domaćih i stranih investitora u Hrvatskoj. Odabrana metodologija je analiza postojeće literature koja uključuje znanstvene članke, stručne knjige s područja ekonomije, službene publikacije državnih tijela, kao i aktualne hrvatske zakone.

Hrvatska je relativno mlada država koja spada u mala otvorena gospodarstva te je kao takva izrazito ovisna o kretanju gospodarskih ciklusa u Europskoj uniji i svijetu. Zbog toga je ključno imati efikasan porezni sustav, no trenutni sustav ocijenjen je kao kompleksan i ne pruža dovoljno edukativnog sadržaja ni službenicima ni građanima, što dodatno otežava prilagodbu gospodarskim promjenama. Ipak, poduzeća u Hrvatskoj mogu iskoristiti brojne porezne poticaje i olakšice, legalno smanjujući svoj porezni teret. Međutim, troškovi poslodavaca su brojni te je sustav teško shvatiti bez poznavanja jezika i direktne pomoći, stoga se Hrvatska bori s problemom porezne utaje. Zahvaljujući velikom broju sklopljenih međunarodnih ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i pretežito jednakim tretmanom domaćih i stranih investitora, Hrvatska je plodno tlo za daljnja ulaganja, ali uz obvezne promjene u birokraciji.

Ključne riječi: vanjski uvjeti poslovanja, makroekonomska analiza, porezni sustav

SUMMARY

The topic of this master's thesis is the business conditions of companies in Croatia with the purpose of providing an overview of significant information and useful guidelines to companies for achieving financial stability and success. This thesis provides a detailed analysis of factors shaping the external business environment. By examining the trends of selected macroeconomic factors, the consequences of adopting the euro, and conducting a PESTLE analysis, a comprehensive view of economic trends is presented. The paper analyzes the Croatian tax system to familiarize readers with tax categories and the efficiency of different types of taxes. The thesis explores the impact of tax incentives and exemptions on business and employment in Croatia with the aim of assessing their effectiveness. Additionally, it provides an overview of international double taxation treaties and legislative treatment of domestic and foreign investors in Croatia. The selected methodology is the analysis of existing literature, including scientific articles, expert books in the field of economics, official publications of state bodies, as well as current Croatian laws.

Croatia is a relatively young country classified as a small open economy, making it highly dependent on the economic cycles in the European Union and the world. Therefore, it is crucial to have an efficient tax system, but the current system is rated as complex and does not provide sufficient educational content for either officials or citizens, which further complicates the adjustment to economic changes. Nevertheless, businesses in Croatia can take advantage of numerous tax incentives and reliefs, legally reducing their tax burden. However, employer costs are numerous, and the system is difficult to understand without knowledge of the language and direct assistance, which is why Croatia struggles with the issue of tax evasion. Thanks to a large number of international agreements on avoiding double taxation and the predominantly equal treatment of domestic and foreign investors, Croatia is fertile ground for further investments, but mandatory changes in bureaucracy are needed.

Keywords: external business conditions, macroeconomic analysis, tax system

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog rada je istraživanje uvjeta poslovanja poduzeća u Republici Hrvatskoj s fokusom na porezne propise i opće makroekonomske karakteristike. Ovaj rad pruža analizu toga kako porezni zakoni i ograničenja utječu na poslovno okruženje u Hrvatskoj, uzimajući u obzir šire ekonomske faktore poput: inflacije, stope nezaposlenosti, gospodarskog rasta i drugih makroekonomskih pokazatelja. Važnost istraživanja uvjeta poslovanja u Hrvatskoj proizlazi iz boljeg razumijevanja ekonomske klime u zemlji pregledom ključnih informacija za donošenje poslovnih odluka i plasiranja investicija. Omogućava uvid u izazove s kojima se suočavaju domaća i strana poduzeća te ukazuje na moguće prilike za razvoj poslovanja. Ovo istraživanje također pomaže u identifikaciji i stavljanju fokusa na nužna poboljšanja u sustavu, kao što je regulatorni i zakonodavni okvir, infrastruktura i dostupnosti potrebnih resursa. Uz to, ovaj rad predlaže mjere koje bi mogle unaprijediti konkurentnost i održivost poslovanja u Hrvatskoj.

Aktualnost teme uvjeta poslovanja u Hrvatskoj ogleda se u činjenici da se stanje hrvatske ekonomije i poreznih zakona tiče svih koji trenutno posluju ili razmatraju svoje poslovanje u Hrvatskoj. Razumijevanje trenutnog poslovnog okruženja, izazova i mogućnosti ključno je za donošenje informiranih poslovnih odluka i podržavanje razvoja gospodarstva.

Motivacija za istraživanjem ove teme proizlazi iz želje za doprinosom u unapređenju poslovnog okruženja u Hrvatskoj. Istraživanje uvjeta poslovanja u Hrvatskoj predstavlja ne samo akademski izazov, nego i praktični alat koji može podržati razvoj novih strategija te pridonijeti održivom ekonomskom rastu i prosperitetu zemlje.

Prvi je cilj ovog rada pružiti detaljnu analizu čimbenika koji oblikuju vanjsko okruženje poslovanja poduzeća u Republici Hrvatskoj. Istražujući kretanje odabranih makroekonomskih faktora, posljedice uvođenja eura i provodeći PESTLE analizu, ovaj rad za cilj ima pružiti sveobuhvatan pogled na ekonomske trendove kako bi se pomoglo poduzećima da budu proaktivna i uspješno vode svoje poslovne operacije uz stabilan rast i profitabilnost.

Drugi cilj rada je analiza poreznog sustava Republike Hrvatske kako bi se upoznale porezne kategorije, efikasnost različitih vrsta poreza te uloge poreza u poslovanju. Rad želi istražiti

utjecaj poreznih poticaja na poslovanje i zaposlenost u Hrvatskoj kako bi se procijenila njihova iskoristivost i efektivnost.

Treći je cilj istražiti međunarodne ugovore o dvostrukom oporezivanju s fokusom na njihovu primjenu i utjecaj na poslovanje domaćih i stranih poduzeća. Osim toga, istraživanje obuhvaća i zakonodavni tretman domaćih i stranih investitora u Hrvatskoj s ciljem razumijevanja regulatornog okvira i potencijalnih izazova ili pogodnosti koje on pruža.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja podataka

U ovom diplomskom radu korišteni su raznoliki izvori podataka te metodologija analize postojeće literature i pisanih izvora koji uključuju znanstvene članke, stručne knjige s područja ekonomije, službene publikacije državnih tijela i aktualne hrvatske zakone.

Analiziran je niz znanstvenih članaka koji su proučavali relevantne teme iz područja makroekonomske analize i poreznog sustava Hrvatske. Ovi članci pružaju vrijedne teorijske i empirijske uvide koji pomažu u razumijevanju složenih pitanja u vezi s uvjetima poslovanja poduzeća. Također su korištene knjige s područja ekonomije kako bi se produbilo razumijevanje ključnih koncepata i teorija. Dodatno, primijenjeno je akademsko znanje stečeno tijekom studija na fakultetu, kao i praktično iskustvo stečeno u profesionalnom radu autora. Sve navedeno omogućava sagledavanje teme iz različitih perspektiva i donošenje relevantnih zaključaka. Kako bi se dobio uvid u specifične porezne propise i druge relevantne informacije, korišteni su hrvatski zakoni te publikacije državnih tijela.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad je podijeljen u tri tematska poglavlja. Započinje analizom makroekonomskih trendova i PESTLE faktora Hrvatske u kojem se analiziraju makroekonomski čimbenici poput bruto domaćeg proizvoda, stope nezaposlenosti i inflacije. S obzirom na okolnosti uvođenja eura u Hrvatsku, obrađene su i posljedice koje je na hrvatsko gospodarstvo imala zamjena valute. Poglavlje se zaključuje analizom vanjskog okruženja poduzeća kroz PESTLE perspektivu.

Druga tematska cjelina odnosi se na porezni sustav Republike Hrvatske. Daje se pregled poreznih kategorija, a posebna se pažnja posvećena je porezu na dodanu vrijednost, porezu na

dobit i porezu po odbitku. Nastavlja se s izazovima porezne evazije i utaje poreza u Hrvatskoj, u sklopu čega se komentiraju mjere za rješavanje ovog problema.

Posljednje poglavlje bavi se poslovanjem poduzeća u Hrvatskoj. Govori se o troškovima poslodavaca s aspekta poreznih i drugih davanja, gdje se u obzir uzimaju svi porezni tereti i naknade koje je poslodavac obvezan plaćati. Kako bi poduzeća smanjila svoje porezne namete, analizira se utjecaj i iskoristivost poreznih poticaja i poreznih olakšica na poslovanje i zaposlenost. Uz to, odabrane računovodstvene politike također značajno utječu na raspored poreznih davanja, stoga ovaj rad pruža i analizu obračuna amortizacije. Kako bi hrvatska poduzeća bez dodatnih tereta poslovala s inozemstvom, sklopljeni su brojni međunarodni ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja. Konačno, Hrvatska je mala i otvorena ekonomija te nastoji privući inozemni kapital, stoga je zadnji naslov posvećen zakonodavnom tretmanu domaćih i stranih investitora u Republici Hrvatskoj.

Rad završava zaključkom gdje se daje pregled ključnih ideja i informacija koje ovaj rad pruža zainteresiranim stranama, kao što su poduzetnici, poslovni ljudi, investitori te akademska zajednica.

2. ANALIZA MAKROEKONOMSKIH TRENDOVA I PESTLE FAKTORA HRVATSKE

2.1. Analiza odabranih makroekonomskih čimbenika u Hrvatskoj

Hrvatska je relativno mlada europska država koja je prošla kroz brojne ekonomske izazove od stjecanja svoje neovisnosti 1991. godine. Pregled ključnih događaja u njezinoj kratkoj povijesti omogućuje dublje razumijevanje uvjeta poslovanja i trendova u zemlji. Promatranjem pokazatelja kao što su bruto domaći proizvod, inflacija i stopa nezaposlenosti, sagledava se trenutno stanje, ali i buduće perspektive hrvatskog gospodarstva. Pomoću makroekonomske analize i alata PESTLE analize, istražuju se ključni faktori koji utječu na ekonomsku stabilnost i poslovne prilike. Kroz prizmu makroekonomske analize, moguće je identificirati izazove i prilike za poslovanje poduzeća u Hrvatskoj.

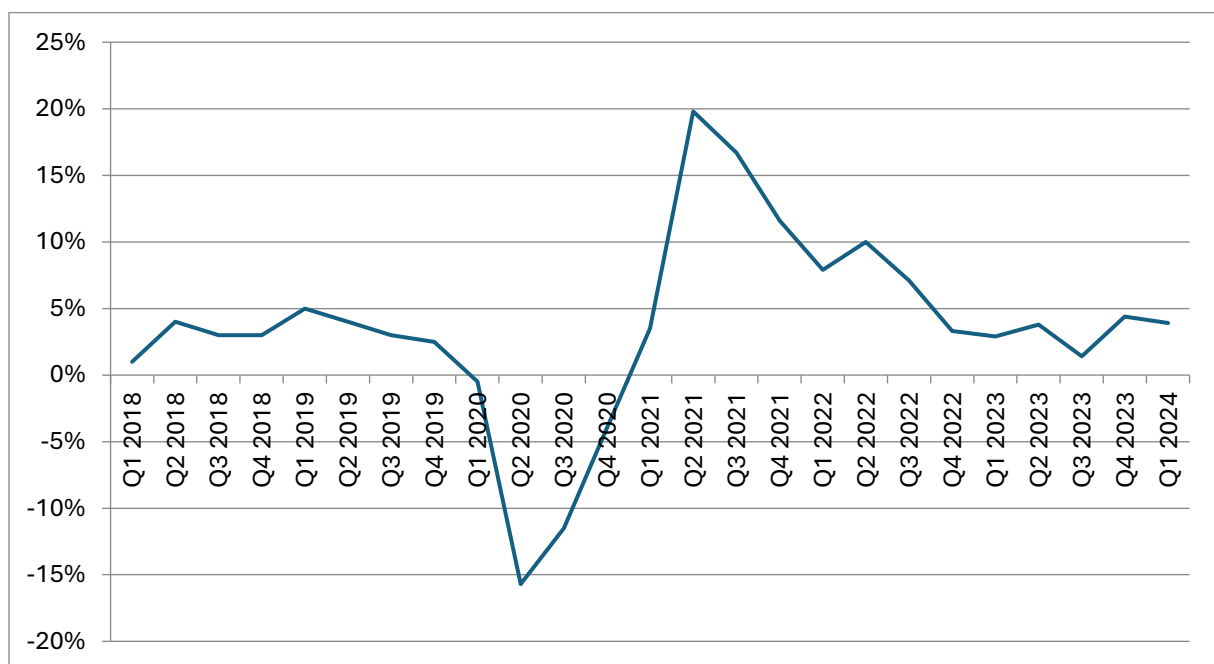
Hrvatska je, kao mala i otvorena ekonomija, izrazito ovisna o kretanju gospodarskih ciklusa u europrodručju, ali i svijetu (Arčabić, 2024a). Zbog domaćih šokova koji uključuju rat i tranziciju iz socijalističkog u kapitalističko društvo, Hrvatska ekonomija uspjela se otvoriti tek na prijelazu stoljeća, čemu je pridonijelo pridruživanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji 2000. godine (Arčabić, 2024b). Nakon Domovinskog rata, Hrvatska je imala razdoblje snažnog rasta BDP-a od oko 4% godišnje koji je trajao dulje od 10 godina. Taj rast nije bio stabilan ni održiv – temeljio se na zaduživanju, stoga je došlo do svojevrstne eksplozije javnog duga. Hrvatska se već tada nalazila u situaciji niske produktivnosti, nedovoljno efikasnih investicija i niske razine dohotka. Kako stupovi na kojima je izgrađena neovisna mlada zemlja nisu bili čvrsti, Hrvatska je globalnu financijsku krizu dočekala potpuno nespremna te je sljedećih šest godina provela u recesiji (Šonje, 2023).

Podaci Europske unije (n.d.) ukazuju na to da zemlje u zemlje Europske unije odlazi otprilike dvije trećine hrvatskog izvoza i tri četvrtine uvoza. Odgovor na pitanje zašto su europske zemlje tako ekonomski povezane može se pronaći u jednostavnoj makroekonomskoj teoriji. Rashodni pristup BDP-u definira ga kao zbroj varijabli osobne potrošnje, investicija, državne potrošnje i neto izvoza. Neto izvoz sastoji se od razlike izvoza i uvoza. Dok uvoz ovisi o realnom tečaju i domaćem dohotku, glavni utjecaj na izvoz ima realni tečaj i inozemni dohodak. Iz navedenog se može zaključiti da porast inozemnog dohotka dovodi do rasta izvoza promatrane zemlje. U kontekstu Europe, naravno da gospodarski oporavak i rast dohotka Njemačke doprinosi porastu izvoza Hrvatske. Dakle, hrvatsko kretanje godišnjih stopa rasta BDP-a prati zemlje eurozone. S obzirom da je Hrvatska i dalje slabije razvijena

zemlja od većine članica Europske unije, i dalje uspijeva ostvariti nešto veće stope rasta, međutim to se odražava i u suprotnom smjeru, odnosno doživljava i veće padove BDP-a u trenucima krize (Hrvatska narodna banka, 2023).

Fokusirajući se na srednji rok, važno je uočiti kako Hrvatska ima potencijala za postizanje solidnog stupnja razvoja kombinacijom dobre izvozne ponude i adekvatnog iskorištavanja fondova Europske unije. Prema Šonje (2023), procjenjuje se da je u Hrvatsku u 2023. godini pristiglo oko 5% vrijednosti BDP-a od europskih sredstava. Proračun za 2024. predviđa da će europski novac činiti oko 4% BDP-a.

Graf 1 Kretanje realne stope rasta BDP-a Hrvatske

Izvor: Državni zavod za statistiku (2024)

Graf 1 prikazuje kretanje realne stope BDP-a u Hrvatskoj u periodu od 2018. do 2024. godine prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2024). Dosljedan i umjeren napredak bez značajnijih odstupanja u trenucima bez krize ukazuje na stabilan sustav s potencijalom za veći napredak. Ističe se razdoblje krize u 2020. godini koja je u cijelom svijetu, pa tako i u Hrvatskoj, uzrokovala značajne poremećaje u ekonomiji. Iduća godina donosi oporavak označen povećanim vrijednostima. Dugoročno gledano, trend rasta ostaje stabilan, vraćajući se na razine između 0% i 5%.

Prema podacima Hrvatske narodne banke (2023) o realnim kretanjima ekonomskih čimbenika iz 2023. pa nadalje, Hrvatska gospodarska aktivnost nastavila se u 2024. godini povećavati otprilike istim intenzitetom kao i krajem prošle godine, ponajviše pod utjecajem oporavka domaće potražnje i preusmjeravanjem potražnje na europskom tržištu prema uslugama, a sve

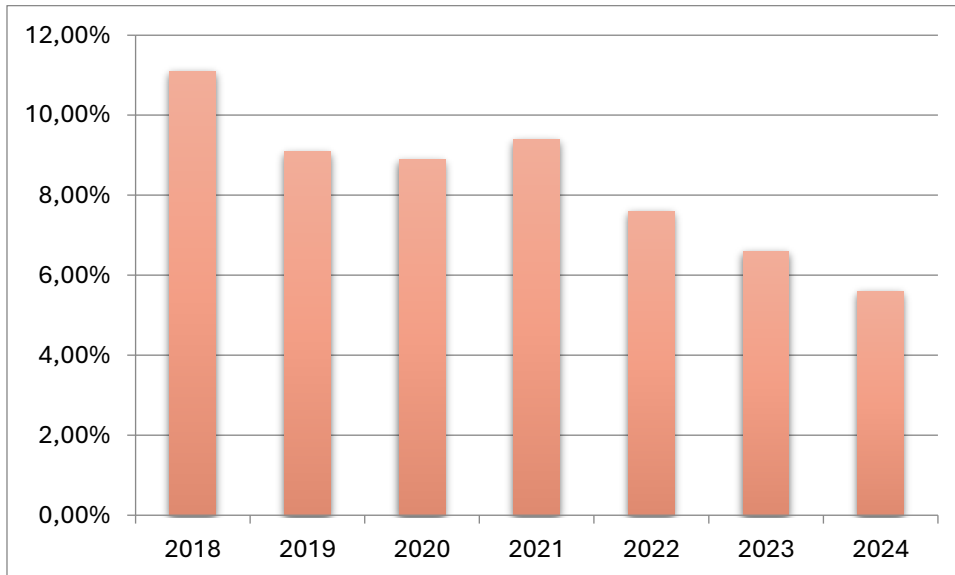
je praćeno smanjenjem cijena energenata i sirovina. Takvo je pozitivno okruženje nadvladalo ogranićenja koja proizlaze iz geopolitićke nestabilnosti, još uvijek visokim stopama inflacije i restriktivne monetarne politike. U prva tri mjeseca ove godine realni BDP povećao se za 1,4% u odnosu na prethodno tromjesećje, a isto tako bio je veći za 2,8% za isto razdoblje prošle godine. Viša stopa rasta realnog BDP-a u odnosu na prosjek za eurozonu i Europsku uniju postupno je smanjivala dohodovne razlike, nakon što je u 2022. domaći proizvod po stanovniku (u terminima kupovne moći) dosegnuo 73% prosjeka EU-a.

Ovakvim povoljnim kretanjima znatno su pridonijele investicije i snažna potražnja za uslugama. Ako se promatra kapitalno intenzivna djelatnost, kao što je građevinarstvo i uvoz kapitalnih dobara, primjećuje se usporavanje rasta privatnih investicija. Navedeno se djelomićno može objasniti pogoršanjem uvjeta financiranja. Ukoliko se fokus prebaci na uslužne djelatnosti, a to je u Hrvatskoj posebice turizam, i dalje je vidljiv trend povoljnog kretanja ekonomskih ćimbenika, prvenstveno zbog znatnog godišnjeg porasta dolazaka i noćenja stranih turista, što je pak povezano s oporavkom prvenstveno europskih zemalja od kojih Hrvatska ostvaruje najviše priljeva. Dakle, dok se izvoz usluga, najviše zahvaljujući turizmu, povećao u odnosu na kraj protekle godine, istovremeno je došlo do snažnog smanjenja izvoza robe. Takva bi kretanja djelomice mogla biti pod utjecajem dinamike u 2022. godini kada je ostvaren iznimno snažan porast robnog izvoza. Međutim, slabljenje robnog izvoza vjerojatno je djelomićno povezano i s prigušenom aktivnosti u zemljama koje su hrvatski glavni vanjski trgovinski partneri, kao i promjenama u strukturi potražnje, s dobara prema uslugama (Hrvatska narodna banka, 2023).

Na tržištu rada ključne varijable koje se promatraju vezane su za nezaposlenost. Tako se u odnos stavlja broj nezaposlenih i ukupna radna snaga kako bi se dobila stopa nezaposlenosti. Zaposleni su oni ljudi koji imaju posao, dok su nezaposleni oni koji ga nemaju, ali ga aktivno traže u razdoblju od zadnja ćetiri tjedna. Radna snaga predstavlja zbroj zaposlenih i nezaposlenih. Važno je napomenuti da osobe koje nemaju posao, niti ga traže, statistika ne ubraja u radnu snagu. Postavlja se pitanje važnosti promatranja stope nezaposlenosti. Prvo, svakoj je zemlji u interesu da što više ljudi bude zaposleno kako bi ekonomija bila jaća i svestranija te kako bi više poreza pristizalo u državnu blagajnu. U tom kontekstu, važna je dobrobit nezaposlenih, posebice onih koji ostaju nezaposleni dulje vrijeme. Potrebno je otkrivati uzroke njihove nezaposlenosti i raditi na otklanjanju problema. Ono što se nameće kao drugi razlog jest ćinjenica da visoke stope nezaposlenosti ukazuju na to da gospodarstvo

ne koristi učinkovito svoje ljudske resurse. S druge strane, niske stope nezaposlenosti također mogu predstavljati problem jer može doći do nedostatka radne snage.

Graf 2 Stopa registrirane nezaposlenosti u Hrvatskoj

Izvor: Državni zavod za statistiku (2024)

Na grafu 2 vidljivo je kako u Hrvatskoj postoji trend kontinuiranog pada stope nezaposlenosti, s iznimkom u 2021. godini. Prema Državnom zavodu za statistiku, u lipnju 2024. godine u Hrvatskoj je aktualna stopa registrirane nezaposlenosti iznosila 5,60%.

Rast gospodarske aktivnosti u Hrvatskoj potaknuo je nastavak porasta broja zaposlenih. Dio potražnje za radom namiruje se iz inozemnih izvora, odnosno zapošljavanjem stranih radnika iz zemalja izvan Europske unije. Radnici iz trećih zemalja najviše su zastupljeni u radno intenzivnim djelatnostima kao što je građevinarstvo, industrija i uslužne djelatnosti povezane s turizmom. Uz to, pomoć u nedostatku radne snage predstavljaju i umirovljenici koji najčešće rade na pola radnog vremena u djelatnosti trgovine.

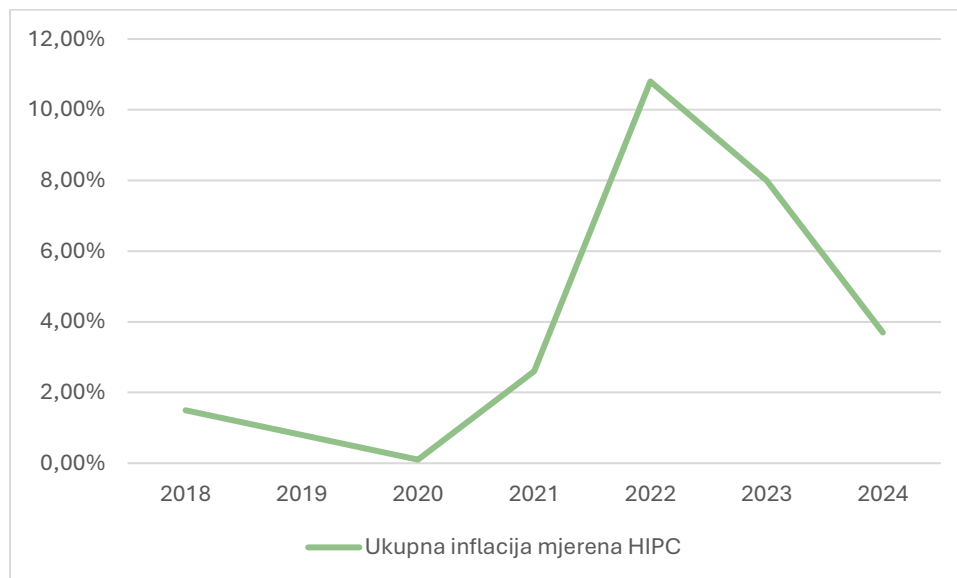
Bez obzira na smanjenje stope nezaposlenosti koja je rezultat rasta zapošljavanja, i dalje je prisutna snažna potražnja za radom što se očituje u visokim vrijednostima stope slobodnih radnih mjesta. Kombinacija nedostataka radne snage i vrlo niske nezaposlenosti te akumuliranog gubitka kupovne moći zbog povišene inflacije dalo je zamah snažnom zapošljavanju koje je početkom godine ubrzalo rast nominalnih plaća, što je dovelo do djelomičnog povećanja kupovne moći. Početak godine zanimljiv je period jer povećanje plaća može imati više razloga, kao što je stabilizacija makroekonomskih čimbenika ili prilagođavanje plaća novoostvarenim poslovnim rezultatima. Isto tako, poslodavci su

motivirani povećavati plaće kako bi smanjili fluktuaciju radnika i s time povezane poslovne izdatke, posebice na radnim mjestima koje zahtijevaju veću razinu znanja i vještina.

Unatoč tome što je hrvatsko gospodarstvo pokazalo neke znakove rasta u proteklih godinama, postoje i izazovi poput visoke nezaposlenosti, administrativnih prepreka za poslovanje i neujednačeni regionalni razvoj. Vlada je posvećena unapređenju poslovnog okruženja i privlačenju stranih investicija kako bi potaknula daljnji gospodarski rast.

Makroekonomska analiza odabranih čimbenika nastavlja se inflacijom, odnosno rastom opće razine cijena. Inflacija se često mjeri pomoću indeksa potrošačkih cijena jer su oni mjerodavno mjerilo životnih troškova zbog navođenja troškova određenih dobara i usluga tijekom vremena i kroz različite geografske cjeline promatrane zemlje.

Graf 3 Ukupna inflacija u Hrvatskoj mjerena HIPC

Izvor: Državni zavod za statistiku (2024)

Kretanje ukupne inflacije mjerene harmoniziranim indeksom potrošačkih cijena u Hrvatskoj prikazano je na grafu 3. Stabilnom inflacijom smatra se kretanje između 0% i 2%, s tim da je poželjno ostvarivati stope oko 2% kako bi gospodarstvo ostvarivalo optimalne ekonomske rezultate. U Hrvatskoj je ukupna inflacija u trenucima prije krize bila upravo u tom rasponu, ali je snažno reagirala na pandemiju i svjetsku krizu. Prema Državnom zavodu za statistiku (2024), inflacija je u 2022. godini dosegla čak 10,80%. Danas se primjećuje trend pada inflacije. U svibnju 2024., inflacija je iznosila 3,70%.

Prema aktualnim podacima Državnog zavoda za statistiku (n.d.), u svibnju 2024. godine, u Hrvatskoj je prosječna mjesečna bruto plaća 1.834,00 eura. Realna stopa rasta BDP-a iznosi 4,4%, a stopa registrirane nezaposlenosti je 5,6%.

2.2. Posljedice uvođenja eura u Hrvatsku

Dana 01.06.2022. godine službeno je potvrđeno od strane Europske komisije da Hrvatska ispunjava sve kriterije nominalne konvergencije i da je hrvatsko zakonodavstvo u cijelosti usklađeno sa zahtjevima iz Ugovora o funkcioniranju Europske unije te sa Statutom Europskog sustava središnjih banaka i Europske središnje banke. Hrvatska je uvela novu valutu euro 01.01.2023. godine i time postala dvadeseta članica eurozone (Ministarstvo financija, 2022).

Uvođenje eura pozitivno djeluje na hrvatsku ekonomiju u nekoliko aspekata, što je detaljno objašnjavaju Vlada Republike Hrvatske i Hrvatska narodna banka (2018). Prema podacima koje predstavljaju, uvođenjem eura nestaje valutni rizik, što otklanja rizik pojave valutne krize te uvelike smanjuje rizik pojave bankovne krize. Navedeno dovodi do jačanja financijske i makroekonomske stabilnosti čemu je posljedica ponuda boljih uvjeta financiranja, što potiče investicije. Drugim riječima, niske kamatne stope potiču ulaganja i traženje većeg povrata jer je niska i kamatna stopa na štednju, a ne samo na kredite. Ulaganjem u domaća poduzeća, raste njihova potreba za radnom snagom, a u konačnici i njihova konkurentnost kako u državi, tako i u svijetu. Ulaskom u Europsku monetarnu uniju, Hrvatska se smatra nerizičnom i stabilnom zemljom, što pozitivno utječe na inozemne investitore. S obzirom da su se transakcijski troškovi smanjili i da je usporedivost cijena veća, olakšava se međunarodna razmjena i štedi se na mjeničkim poslovima.

Gubitak samostalne monetarne politike nije toliko veliki trošak za Hrvatsku. Hrvatska je mala i otvorena zemlja koja je svoju valutu vezala za euro upravljano fluktuirajućim tečajem. Krediti i depoziti u velikoj su mjeri bili u eurima, cijene nekretnina i pokretnina odavno su eurizirane, a banke su pretežito u stranom vlasništvu. Kombinacija navedenih faktora odgovor je na pitanje zašto gubitak samostalne monetarne politike nije veliki gubitak za Hrvatsku. Dakle, Hrvatska je bila vezana za europske poslovne cikluse i euro puno prije službenog uvođenja nove valute, stoga će joj monetarna politika Europske centralne banke uvelike odgovarati (Falagiarda i Gartner, 2023).

Prema podacima Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske narodne banke (2018), očekivale su se neznatno veće cijene, odnosno jednokratno povećanje vrlo blagog intenziteta. Ipak, Hrvatska je uvela euro u vrlo specifičnim uvjetima iznimno visoke inflacije, stoga je komplicirano ustanoviti razliku između neopravdanog povećanja cijena i legitimnih pokretača inflacije. Preliminarne procjene dostupnih podataka utvrdile su da je utjecaj neopravdanog povećanja cijena na ukupnu inflaciju bio relativno mali i u skladu s očekivanjima iz prethodnih slučajeva uvođenja eura. Hrvatska je počela prikazivati cijene u dvije valute u rujnu 2022. godine, a obveza iskazivanja u kunama i eurima trajala je do kraja 2023. godine. Paralelno uvođenju dvojnog iskazivanja cijena, hrvatska nadležna tijela počela su pratiti cijene ukupno 103 proizvoda i usluga u devet gradova. Drugim riječima, kreirana je relevantna košarica dobara kako bi se pratile cijene na tržištu te kako bi se spriječilo neopravdano povećanje cijena. Stupanjem na snagu Zakona o uvođenju eura i aktualnim Zakonom o zaštiti potrošača, prati se usklađenost poslovnih subjekata, posebice trgovaca na malo i pružatelja usluga, sa zahtjevima za prikazivanje cijena i konverzije. Državna tijela provode inspekcije samoinicijativno ili nakon prigovora potrošača. U prva dva mjeseca 2023. godine, Državni inspektorat proveo je ukupno 12 355 inspekcija, a utvrdio je prekršaje tek u 20,3%. Za 11,5 % tih prekršaja inspektori su odredili novčane kazne u ukupnom iznosu od otprilike 538.000,00 eura, a većina kazni izrečena je upravo zbog povrede Zakona o zaštiti potrošača.

Još jedna specifičnost vezana je za samo hrvatsko gospodarstvo koje je iznimno usmjereno na gotovinske transakcije, stoga je povlačenje gotovine iz optjecaja u kunama bio poseban izazov uvođenja eura. Prema Izvješću Europske komisije (2023), u prvih 14 dana, za vrijeme optjecaja i kune i eura, s bankomata je podignuto otprilike 361 milijun eura. Navedeni iznos manji je za 15 milijuna eura u odnosu na isto vrijeme godine prije, a smanjenje se pripisuje elektroničkim metodama plaćanja koja su dosta promovirali trgovci na malo. Uz to, elektroničke metode smatraju se jednostavnijima, pogotovo u uvjetima ne poznavanja denominacije nove valute. Svi terminali na prodajnim mjestima bili su spremni za euro od 1. siječnja 2023. godine. Nadalje, do 14. siječnja 2023. godine kartična plaćanja zaslužna su za 16,8 milijuna transakcija čija je vrijednost bila oko 415,8 milijuna eura, što predstavlja povećanje za 15,3% u odnosu na isti period prethodne godine.

Zaključno, uvođenje eura u Hrvatskoj odvijalo se transparentno i bez značajnih poteškoća, čak i u specifičnim uvjetima visoke inflacije. Iako su se cijene povećale, tanka je granica između uzroka uvođenja eura i inflacije. Došlo je do značajnog porasta kartičnih plaćanja u zemlji kao rezultat jednostavnosti plaćanja i promocije trgovaca. Kroz Zakon o zaštiti

potrošača i Zakon o uvođenju eura, državna tijela brinu se za tržište, osiguravajući fer konkurenciju i stabilizirajući cijene, što je ključno za održavanje ekonomske stabilnosti i promicanje povjerenja u monetarni sustav zemlje.

2.3. Analiza vanjskog okruženja poduzeća kroz PESTLE perspektivu

PESTLE analiza koristan je alat koji proučava političku, ekonomsku, socijalnu, tehnološku, zakonsku i ekološku dimenziju države ili područja u kojem poduzeće posluje. Drugim riječima, procjenjuje se makroekonomsko okruženje poduzeća, odnosno vanjski čimbenici kojima bi se poduzeće trebalo prilagoditi ukoliko želi uspješno poslovati.

Republika Hrvatska ima status politički stabilne zemlje, iako je u Europi rangirana kao visoko korumpirana zemlja. Indeks korupcije za Hrvatsku iznosi 50 od mogućih 100 bodova, a na svjetskoj ljestvici zauzima 57. mjesto (Trading Economics, 2024). Prema jednokratnoj anketi provedenoj u sklopu istraživanja Svjetske banke (Aktakke, Aran i Munoz Boudet, 2012), Hrvatska je imala 6,25% populacije učlanjene u neku političku stranku. Prosjek preostalih 10 usporedivih postsocijalističkih članica Europske unije iznosio je tek 2,26%. Ako gledamo postotak zaposlenih u javnom sektoru u ukupnoj populaciji zaposlenih, Hrvatska je s 30% jedino iza Slovačke i Mađarske. Isto tako, niti jedna stranka u postsocijalističkim članicama Europske unije ne bilježi takvu dominaciju poput Hrvatske demokratske zajednice s nedostižnih 41,74% ukupno osvojenih mandata od prvih demokratskih izbora početkom 1990-ih sve do lipnja 2019. godine, a taj je postotak sada još i veći s obzirom na parlamentarne izbore u travnju 2024. godine. Slabo politički i ekonomski konvergiramo s ostatkom Europske unije, a u zadnjih 10 godina dolazi do postupne erozije demokracije. Uza sve to, Hrvatska se nalazi na predzadnjem mjestu po pitanju razine ekonomskog rasta u Europskoj uniji.

Hrvatsku karakterizira niska razina produktivnosti i dohotka te značajna razina neefikasnih investicija. Država se, kao i ostatak zapadnih zemalja, suočava s trendom starenja stanovništva, što je odraz slabih stopa nataliteta i vala iseljavanja koji traje dugi niz godina. Navedeno se odražava na ponudu rada i strukturu radno-sposobnog stanovništva. Ne pomažu ni činjenice da je prosječna dob umirovljenja 62 godine, da se skupi samo oko 32 godine radnog staža te da je 60% stanovništva između 55 i 64 godine već umirovljeno (Jurković, 2002). Novije generacije prisiljene su samostalno štedjeti za budućnost.

Gledajući neke druge pokazatelje, kao što je kreditni rejting i kamatna stopa na obveznice, slika nije tako pesimistična. Svaka zemlja koja ulazi u Europsku uniju mora zadovoljiti određene kriterije konvergencije, što pozitivno utječe na njezinu stabilnost i razvoj. S tim u svezi, u Hrvatskoj je došlo do jeftinijeg financiranja domaćih investicija zbog smanjenja percepcije rizika zemlje. Povijesno postignuće za Hrvatsku dogodilo se krajem 2021. godine kada je zemlji kreditni rejting podignut na BBB razinu uz pozitivne izgleda. Unatoč smanjenju rizika s jedne strane, svijet je pogodila COVID-19 pandemija, tako da premije rizika ipak nisu padale (Hrvatska narodna banka, 2023). Osim toga, valja spomenuti da je u 2020. godini Hrvatska izdala prvu obveznicu s dospeljećem od čak 20 godina.

Regulativa Europske unije olakšava Hrvatskoj ulazak na nova tržišta, ali s druge strane, također olakšava i ulazak novih konkurenata na hrvatsko tržište koje za sada i dalje karakterizira niska kupovna moć i kultura neplaćanja. Ipak, Hrvatska se može pohvaliti dobrim sustavom poreznih poticaja. Propisane su stope poreza na dobit od 10% i 18%, a sve što se financira iz duga ima niže efektivne porezne stope. Dug ima porezni zaklon, što znači da kamata koju plaćamo na dug postaje odbitna stavka u računu dobiti i gubitka, čime se smanjuje porezna osnovica. Uz to, Hrvatska odobrava ubrzanu amortizaciju za sve vrste imovine. Razlikujemo 5 vrsta, a omogućava se dupla amortizacija (od zakonski definirane) kao ubrzana. Uz sve navedeno, postoje i mnoge vrste olakšica po osnovi ulaganja, a i porezni gubitak (gubitak iz određene godine) smije se prenositi 5 godina.

Što se tiče pravne komponente, Hrvatska je daleko od zadovoljavajuće razine. Sporovi su skupi, predugo traju i ovise više o infiltriranosti u sustav nego o zakonima koji su ionako nedorečeni. Stav većine građana je da ne vrijede jednaki zakoni za sve. Sva poduzeća koja posluju u Hrvatskoj obavezna su pridržavati se Zakona o zaštiti potrošača propisanim od strane Europske unije.

Teoretski, tehnološko okruženje postavlja visoke standarde i potiče informatizaciju poslovanja. U praksi je situacija drugačija jer se ekonomija suočava s nedostatkom financijskih sredstava koja bi poduprla modernizaciju procesa. Ipak, postoje mogućnosti za poboljšanje, s poticajima i mjerama koje nude javne i državne institucije, kao i prilika za dobivanje projektnih sredstava iz Europskih fondova. Financiranje informatizacije poslovanja predstavlja ključni izazov za mnoga poduzeća, posebice za manja poduzeća koja često nemaju dovoljno sredstava za ulaganje u napredne tehnološke sustave. Stoga je važno da javne i

državne institucije pruže podršku kroz različite poticaje i subvencije kako bi potaknule organizacije da unaprijede svoje tehnološke kapacitete.

Ekološka dimenzija je, može se reći, i dalje novi pojam u hrvatskim poduzećima i među građanima općenito. Začetnik promjene svakako je regulativa Europske unije, ali i inozemna poduzeća koja uvode društveno odgovorno poslovanje kao komponentu svojega poslovanja. Isto tako, sustav obrazovanja educira mlade o važnosti održivog razvoja. Iako Hrvatska još nije dovoljno ekološki osviještena, ne znači da neće biti u skorijoj budućnosti.

3. POREZNI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE

3.1. Pregled poreznih kategorija

Porezni sustav Republike Hrvatske obuhvaća različite kategorije poreza koji se naplaćuju od građana i poduzeća kako bi se osiguralo neometano funkcioniranje države. U hrvatskom poreznom sustavu porezi su podijeljeni na državne i zajedničke poreze. Zajednički porezi djelomično se uplaćuju u državni proračun, a djelomično u proračune županija, gradova i općina. Državni porezi u potpunosti se odnose na državni proračun (Bratić i Urban, 2006) i upravo su oni fokus ovoga rada. Osim poreza, javne prihode čine i doprinosi o kojima će biti govora nešto kasnije, zatim neporezni prihodi (naknade za korištenje specifičnih usluga, primjerice cestarine i mostarine te razne pristojbe i kazne), kapitalni prihodi koji dolaze od prodaje državne imovine te prihodi od zaduživanja kojim se generira javni dug. U strukturi javnih prihoda, najznačajniju ulogu imaju porezni prihodi, među kojima se ističe porez na dodanu vrijednost (Bedeković, 2017). Da bi se komentirale sve porezne kategorije, najprije će se definirati osnovne karakteristike poreza. Kako bi se određeni državni prihod mogao zvati porezom, nužno mora zadovoljavati tri kriterija. Porezi spadaju u prisilna opterećenja fizičkih i pravnih osoba. Iako su prije svega namijenjeni financiranju javnog sektora, ne postoji direktna protučinidba za plaćeni porez (Jelčić, 2011).

Porezi se, dakle, mogu definirati kao novčane obveze fizičkih i pravnih osoba prema državi koje služe za financiranje javnog sektora, u što je uključeno obrazovanje, zdravstvo, sigurnost u vidu policije i vojske, održavanje prometnica te birokracijski i politički aparat države. Porezi terete poslovne prihode, točnije dobit, dohodak pojedinca, imovinu u materijalnom i nematerijalnom obliku te potrošnju.

Tablica 1 Kategorije poreza u Republici Hrvatskoj

KATEGORIJA POREZA	VRSTE POREZA
Državni porezi	PDV, porez na dobit, posebni porezi i trošarine (porez na motorna vozila, kavu i bezalkoholna pića, premije osiguranja, alkohol, alkoholna pića, duhanske proizvode, električnu energiju i energente)
Županijski porezi	Porez na nasljedstva i darove, porez na plovila, porez cestovna motorna vozila, porez automate za zabavne igre
Gradski ili općinski porezi	Prerez porezu na dohodak, porez na kuće za odmor, porez na potrošnju, porez na korištenje javnih površina, porez na tvrtku
Zajednički porezi	Porez na dohodak, porez na promet nekretnina
Porezi na dobitke od igara na sreću i naknade na priređivanje igara na sreću	Lutrijske igre, igre u automat klubovima, igre klađenja i igre na sreću na automatima te zasebno naknade za priređivanje prigodnih jednokratnih igara na sreću
Naknada za priređivanje nagradnih igara	Propisana uplata priređivača nagradnih igara u korist Hrvatskog crvenog križa

Izvor: izrada autora

Prema službenim podacima Ministarstva financija i porezne uprave, porezni sustav Republike Hrvatske sastoji se od šest kategorija kao što je prikazano u tablici 1. Prva kategorija su državni porezi koji su, kao što je već napomenuto, fokus ovoga rada.

Ovo poglavlje temelji se na analizi poreznih oblika koji najviše utječu na poslovanje poduzeća u Hrvatskoj. Kroz detaljno istraživanje načela i karakteristika odabranih poreznih vrsta, cilj je pružiti dublji uvid i razumijevanje poreznih tereta hrvatskih poduzeća. U nastavku se pomnije obrađuje porez na dodanu vrijednost i porez na dobit.

3.2. Evaluacija i efikasnost poreza na dodanu vrijednost

Porez na dodanu vrijednost uveden je 1998. godine. Doprinosi hrvatskim poreznim prihodima s preko 50%, što ga čini najizdašnjim poreznim oblikom i stavlja Hrvatsku u sam vrh Europske unije (Deskar-Štrbić i Grdović Gnip, 2020). Hrvatska se prvo koristila jednostopnim sustavom PDV-a, a 1999. godine prelazi se na višestopni sustav, gdje se koristi i nulta stopa PDV-a.

Šimurina (2012) objašnjava kako porez na dodanu vrijednost spada u opći, neto svefazni, porez na promet. Porezom na dodanu vrijednost oporezuje se kompletan promet dobara i usluga te se obračunava na dodanu vrijednost proizvoda ili usluge u svakoj fazi procesa proizvodnje i prometa. Cjelokupni porezni teret snosi krajnji potrošač.

Prema Zakonu o porezu na dodanu vrijednost (Hrvatski sabor, 2024), predmet oporezivanja PDV-om su sve isporuke dobara u tuzemstvu i obavljanje usluga na domaćem tržištu, zatim stjecanje dobara unutar Europske unije u tuzemstvu, uključujući isporuke novih prijevoznih sredstava, korištenje dobara, odnosno poslovne imovine, na temelju koje je odbijen pretporez u privatne i druge svrhe koje nisu poslovne te uvoz dobara.

Šimurina (2012) objašnjava kako sukladno europskoj praksi i takozvanoj Šestoj direktivi, u Hrvatskoj se primjenjuje porez na dodanu vrijednost potrošnog oblika. Dakle, pri izračunu dodane vrijednosti, od vrijednosti prodaje potrebno je oduzeti sve moguće troškove koji su se dogodili pri izradi određenog proizvoda ili pružanju usluge. Primjena potrošnog oblika poreza na dodanu vrijednost sažeta je u četiri osnovna pravila. Prvo, svaku isporuku dobara nužno se mora oporezovati PDV-om, osim u slučaju oslobođenja iznimnom odredbom. Nadalje, PDV-om je dopušteno oporezovati isporuke dobara i usluga samo jedanput. Treće pravilo kaže da se PDV koji je plaćen u sklopu nabave dobara i usluga u poslovne svrhe mora odbiti u vidu pretporeza, a sve u svrhu ostvarivanja jednog od temeljnih načela PDV-a neutralnosti u poslovnim aktivnostima. Zaključno, poduzetnik ima dužnost zahtijevati iskazivanje PDV-a na svojim ulaznim računima od dobavljača i partnera kako bi u konačnici mogao odbiti taj porez u svojim izlaznim računima.

Porez na dodanu vrijednost također je i porez na potrošnju, što znači da izrazito ovisi o kretanju osobne potrošnje prema rashodnom pristupu BDP-u. Osobna potrošnja aproksimacija je porezne osnovice te je jasno da uslijed njezina pada dolazi i do pada prihoda od PDV-a i obrnuto. Kretanje osobne potrošnje i PDV-a je, dakle, simetrično. Prije financijske krize 2008. godine, stope rasta poreznih prihoda upravo od PDV-a bile su kontinuirane. Već 2009. godine

kriza je bila osjetna u hrvatskom budžetu – došlo je do pada prihoda od PDV-a za 10,3%. Kako je to bio veliki udarac na proračun, moralo se pronaći rješenje za financiranje rastućeg deficita. Godine 2010. Hrvatska je prešla sa stope od 22% na stopu od 23% kao opću stopu PDV-a, a već dvije godine kasnije stopa je povećana na današnjih 25%.

Ipak, sustav PDV-a ima znatan broj izuzeća od oporezivanja, ali i sniženih i nultih stopa za određene kategorije. U tom slučaju, što je veći broj izuzeća, to je osobna potrošnja kao aproksimacija porezne osnovice više narušena, čime je i efikasnost PDV-a manja. Kako bi doskočila problematici nedovoljno efikasnog sustava PDV-a, donesen je Zakon o fiskalizaciji u prometu gotovinom 2013. godine, čime se uvela dodatna kontrola naplate poreza. Bez obzira na korak u dobrom smjeru, hrvatski sustav PDV-a ima nekoliko iznimaka u oporezivanju porezom na dodanu vrijednost, čime se narušava efikasnost hrvatskog najizdašnjeg javnog prihoda.

- 1) Prvo, u Hrvatskoj postoji izuzeće prometa robe i uslužnih djelatnosti koji su u javnom interesu, u što spadaju usluge vezane za medicinu, kulturu, obrazovanje i slično.
- 2) Drugi izuzetak tiče se malih poduzetnika, točnije postojanje praga prometa za upis u registar obveznika poreza na dodanu vrijednost. Prvih 14 godina, taj je prag bio 85.000,00 kuna, zatim je povećan na 230.000,00 kuna. Prije uvođenja eura, prag je iznosio 300.000,00 kuna, a danas u novoj valuti iznosi 40.000,00 eura.
- 3) Treća stavka koja narušava poreznu osnovicu PDV-a su snižene porezne stope. Najniža stopa od 5% primjenjuje se na osnovne prehrambene namirnice, određene medicinske potrepštine i razne vrste ulaznica. Najznačajnije stavke koje se oporezuju stopom od 13% su usluge smještaja, određene dječje potrepštine, energenti i drugo.

Dakle, bez obzira što se problem efikasnosti sustava poreza na dodanu vrijednost probao riješiti Zakonom o fiskalizaciji, efikasnost se još i smanjila. Jedan od razloga svakako je višestopni sustav s čak dvije snižene stope i nultom stopom. Drugi razlog može se pronaći u promjeni sustava naplate PDV-a prilikom uvoza, a sve zbog ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Došlo je do odgode naplate poreza prilikom uvoza jer se od 2013. godine naplata ove vrste poreza ostvaruje tek kada se određena roba proda na domaćem hrvatskom tržištu (Šimović i Deskar-Škrbić, 2016).

Načelo neutralnosti PDV-a osnovna je logika ove grane poreznog sustava. Sniženim stopama PDV-a narušava se ta logika, stoga dolazi do smanjenja efikasnosti. Svakim proširenjem primjene snižene stope, dolazi do pada efikasnosti PDV-a koji nije uspio kompenzirati Zakon

o fiskalizaciji. Tako se proširenje kategorije za snižene stope probalo nadoknaditi povećanjem same snižene stope, ali i standardne stope. Snižene stope i izuzeća iznimno su selektivnog karaktera te, kao što je ranije spomenuto, narušavaju načelo neutralnosti PDV-a.

Današnji svijet potiče globalizaciju i međunarodnu razmjenu. U tom kontekstu, nužno je odrediti načelo naplate PDV-a kako bi se zadovoljio kriterij da se PDV naplaćuje samo jednom. Uglavnom se koristi načelo zemlje odredišta, što znači da se roba oporezuje stopom PDV-a u zemlji u kojoj se nalazi krajnji potrošač. Suprotnost bi bila naplata poreza po načelu zemlje porijekla, odnosno terećenje robe u zemlji proizvodnje (Šimurina, 2012). U oba slučaja, važna je pravovremena i točna razmjena podataka partnerskih poduzeća, ali i poreznih uprava zemalja koje obavljaju međunarodnu razmjenu. Ove su zakonitosti naravno daleko bolje koordinirane u zemljama koje učestalo trguju, primjerice u Europskoj uniji, nego u zemljama koje nisu povezane određenim međunarodnim organizacijama.

Zaključno, porez na dodanu vrijednost karakteriziraju određene prednosti (Šimurina, 2012). Za PDV se kaže da je prevencija protiv sive ekonomije. Implementacija PDV-a stvara sustav u kojem je teže izbjegavanje plaćanja poreza čime se smanjuje motivacija građana za sudjelovanje u legalnim, ali neprijavljenim transakcijama. PDV, dakle, zahtijeva da se svaka transakcija evidentira i da se porez plaća na svakoj razini lanca opskrbe. Sudionici poslovnog svijeta, ali i krajnji kupci imaju financijski poticaj da preferiraju registrirane i porezno-pravne poslovne subjekte kako bi mogli odbiti PDV koji su platili. Isto tako, prikupljeni PDV doprinosi financiranju javnih usluga i infrastrukture. Već je napomenuto kako je od javnih prihoda porez na dodanu vrijednost najznačajniji, što znači da posredno rasterećuje prihode od rada i poslovanja. Nadalje, porez na dodanu vrijednost karakterizira načelo neutralnosti u ekonomskim aktivnostima jer PDV ne dovodi u prednost ni jednu djelatnost. U slučaju poreza na dodanu vrijednost imamo i izostanak kumulativnog učinka (Šimurina, 2012), što znači da u slučaju poreza na dodanu vrijednost porez se plaća samo na dodanu vrijednost proizvoda ili usluga, a ne na njihovu cjelokupnu vrijednost. To znači da svaki poslovni subjekt koji sudjeluje u lancu proizvodnje i distribucije može odbiti PDV koji je platio na prethodnoj razini te tako plaća PDV samo na dodanu vrijednost koju je stvorio u procesu proizvodnje ili distribucije. Ovo sprječava kumulaciju poreza na svakoj razini lanca opskrbe, što bi inače moglo negativno utjecati na cijene proizvoda ili usluga i konkurentnost na tržištu.

3.3. Prikaz i pregled poreza na dobit

Prema Kesner-Škreb (2004), porez na dobit oblik je poreznog davanja čiji su obveznici pravne osobe, a plaća se na ostvarenu dobit poslovnog razdoblja, stoga se naziva i porez na dohodak trgovačkih društava. Osnovni cilj poreza na dobit svakako je prikupljanje financijskih sredstava za državni proračun, ali i regulacija tržišnog natjecanja i simuliranje gospodarskog rasta kroz pravedno oporezivanje. U tom kontekstu, razlikuju se najčešće korišteni progresivni i proporcionalni sustav naplate. Proporcionalni porezni sustav poreza na dobit ista se stopa primjenjuje za sve pravne subjekte, bez obzira na porezne razrede, to jest iznos ostvarene dobiti. S druge strane, progresivni porez na dobit koji se primjenjuje u Hrvatskoj predstavlja sustav u kojem se porezna stopa povećava s povećanjem iznosa dobiti, ovisno o poreznom razredu. Subjekti s ostvarenim prihodima do 1.000.000,00 eura obvezni su platiti 10% poreza na dobit, dok subjekti koji ostvaruju prihode veće od navedenog iznosa plaćaju 18%. Ova razlika omogućuje pravednije oporezivanje prema ekonomskoj sposobnosti trgovačkih društava, redistribuciju bogatstva u zemlji i jačanje konkurentnosti.

Predmet oporezivanja, dakle, dobije se tako što se oduzimaju rashodi od prihoda. Računovođe i knjigovođe trebaju se voditi i računovodstvenim propisima i Zakonom o porezu na dobit prilikom sastavljanja računa dobiti i gubitka (Janičev, 2003). U Hrvatskoj također postoji preneseni porezni gubitak zahvaljujući kojemu se gubitak ostvaren u određenoj godini može prenositi idućih 5 godina. Na taj se način smanjuje porezna osnovica i omogućava se oporavak poduzeća, također objašnjava Janičev (2003).

Porez na dobit svoje korijene pustio je krajem 19. stoljeća kada dolazi do svojevrsnog procvata korporacija. Do tada se oporezivala samo ona dobit koja je raspoređena dioničarima, a neraspoređena dobit ostala bi netaknuta, što je poticalo zadržavanje dobiti.

Tablica 2 Uvođenje poreza na dobit

GODINA UVOĐENJA POREZA NA DOBIT	DRŽAVA
1909	Sjedinjene Američke Države
1920	Njemačka
1934	Austrija
1948	Francuska

Izvor: izrada autora

Tablica 2 prikazuje godine uvođenja poreza na dobit u svijetu (Spajić, 2000). Republika Hrvatska uvela je oporezivanje dobiti 01.01.1994. godine, ubrzo nakon stjecanja neovisnosti, uređeno Zakonom o porezu na dobit. U siječnju 1997. godine dolazi do povećanja s 25% na 35%. Od 2001. godine napušta se sustav zaštitne kamate i uvodi se porez na dohodak od kapitala (Spajić, 2003). Nove promijene slijede 2005. kada se nastojalo pojednostaviti oporezivanje dobiti, a 2017. dolazi do sniženja s 20% na 18% nominalne opće stope poreza na dobit. Efektivna stopa uglavnom je niža jer poslovni subjekti koriste razne zakonom propisane porezne olakšice kako bi umanjili osnovicu na koju plaćaju porez. Velika novost je uvođenje snižene stope od 12% za sve porezne obveznike koji ne prelaze godišnje prihode od 3.000.000,00 kuna, prema Zakonu o porezu na dobit (Hrvatski sabor, 2024). U siječnju 2021. godine nastavljaju se mjere ekspanzivne fiskalne politike. Stopa poreza na dobit do ostvarenih prihoda od 7.500.000,00 kuna iznosi 10%. Uvođenjem eura 01.01.2023., kao što je rečeno, prihodi se iskazuju u novoj valuti, tako da je porezni razred definiran granicom od 1.000.000,00 eura.

Porez na dobit dinamična je i kompleksna varijabla poreznog sustava podložna čestim promjenama Zakona. Kroz primjenu progresivnog oporezivanja dobiti u Hrvatskoj i dvije porezne stope, pravne osobe suočavaju se s različitim poreznim opterećenjima, ovisno o svojoj profitabilnosti. Ovaj sustav ima značajan utjecaj na poslovanje pravnih subjekata te zahtijeva pažljivo praćenje i prilagodbu kako bi se osigurala konkurentnost i održivost poslovanja.

3.4. Uloga poreza po odbitku u poslovanju s inozemstvom

Porez po odbitku podvrsta je poreza na dobit koji se oduzima od određenih vrsta prihoda prilikom isplate, a ne nakon primitka prihoda. Porez po odbitku oduzima se od bruto iznosa prije nego što primatelj dobije svoj neto iznos, što ovaj porez čini vrstom unaprijed plaćenog poreza. Službeno rečeno, prema Zakonu o porezu na dobit te Pravilniku o porezu na dobit (Hrvatski sabor, 2024), poreznu osnovicu čini bruto iznos naknade koju domaći isplatitelj (ili iznimno inozemni ako se radi o nastupima inozemnih izvođača) plaća nerezidentu – inozemnom primatelju. Porezni obveznik u ovom je slučaju tuzemni isplatitelj koji plaća kamate, dividende, udjele u dobiti, autorska prava i druga prava intelektualnog vlasništva inozemnim osobama koje nisu fizičke osobe i koji plaća revizorske usluge inozemnim osobama, istraživanje tržišta, poslovno i porezno savjetovanja.

Porez na dobit po odbitku plaća se po stopi od 10% na dividende i udjele u dobiti. Naknade za autorska prava i razna intelektualna vlasništva, kao što su patenti, licencije i nacrti, podliježu oporezivanju od 15%, isto kao i kamate koje su isplaćene inozemnim pravnim osobama, uz iznimke. Najniža stopa obračunava se na nastupe inozemnih izvođača ukoliko oni nisu fizičke osobe i iznosi 10%. Dana 12. listopada 2023. godine došlo je do izmjena i dopuna Zakona o porezu na dobit koji se odnose i na porez po odbitku. Tada je stopa s 20% povećana na 25%, izjednačavajući se sa stopom PDV-a. Osim toga, naknade za revizorske usluge, istraživanje tržišta, poslovno i porezno savjetovanje postaju neoporezive usluge (Dojčić, 2024).

- Na primjer, društvo s ograničenom odgovornošću u Hrvatskoj koristi usluge financijskog savjetovanja inozemnog poduzeća. Kada savjetnik zaključi savjetovanje i izda račun za svoje usluge, hrvatsko društvo dužno je oduzeti porez po odbitku od iznosa koji plaća savjetniku za te usluge. Ovaj se porez oduzima odmah prilikom isplate savjetniku, a ne nakon što savjetnik primi novac. U apsolutnim iznosima, ako savjetnik svoje usluge naplaćuje 5.000,00 eura, a stopa poreza po odbitku za tu vrstu usluga iznosi 25%, neto iznos bit će 3.750,00 eura, a porez po odbitku iznositi će 1.250,00 eura. Dakle, u ovom primjeru, porez po odbitku odmah se oduzima od iznosa koji se isplaćuje savjetniku, a hrvatsko je poduzeće odgovorno za prikupljanje i uplatu tog poreza nadležnim poreznim organima.

Ovaj jednostavni primjeri za cilj ima prikazati osnovni način funkcioniranja poreza po odbitku. U stvarnosti je proces kompliciraniji – osim poduzeća koja razmjenjuju usluge, u proces su uključene i inozemna i domaća porezna uprava. Kao što je ranije definirano, postoje mnoge iznimke i međunarodni sporazumi koji umanjuju zakonski predviđene stope.

Razumijevanje poreza po odbitku izuzetno je bitno za hrvatska poduzeća koja posluju s inozemstvom iz nekoliko razloga. Za početak, svaka zemlja ima svoje zakone i propise vezane za porez po odbitku čije razumijevanje omogućuje poduzeću ispravno procjenjivanje koliko će poreza biti oduzeto od njihovih transakcija s inozemstvom i kako će to utjecati na ukupne financijske rezultate. S tim u svezi, domaće poduzeće može razmotriti alternativno korištenje domaćih usluga umjesto inozemnih. Nadalje, porez po odbitku može biti značajan trošak za poduzeće ako se ne upravlja na ispravan način, tako da može dovesti do nepotrebnog gubitka novca. Svrha upoznavanja poreznih zakona općenito jest omogućavanje planiranja financijskih strategija koje maksimiziraju profitabilnost i minimiziraju porezne obveze. Poznavanjem i ažurnim praćenjem promjena poreznih propisa, također se izbjegavaju

dodatni troškovi poput kazna za kršenje navedenih zakona i propisa. Kada je u skladu sa zakonima i propisima, poduzeće izbjegava neželjene posljedice, bilo da se radi o financijama, reputaciji ili nekoj trećoj stavki poslovanja. Dakle, razumijevanje poreza po odbitku ključno je za uspješno poslovanje s inozemstvom jer omogućuje poduzeću da pravilno planira, upravlja troškovima i osigura usklađenost s poreznim propisima.

3.5. Analiza i primjenjivost porezne evazije u Republici Hrvatskoj

Razlika između porezne utaje i porezne evazije je u debljini zatvorskog zida, kaže jedna izreka nepoznatog autora. Poreznu evaziju teško je jednoznačno odrediti s obzirom da ovisi o kontekstu. Ona može biti definirana kao izbjegavanje poreza, odnosno aktivnost kojom se nastoji izbjeći plaćanje poreza ili ga barem umanjiti, sve dok se to odvija u okviru zakona ili na njegovom rubu. Evazija je, u principu, iskorištavanje propusta poreznog zakonodavstva, dok je utaja poreza situacija u kojoj poslovni subjekt ne prijavljuje sav zakonom oporezivi prihod i stoga postoji mogućnost njegovog sankcioniranja (Šimović, Rogić Lugarić i Cindori, 2007).

Ako izbjegavanje plaćanja poreza, odnosno umanjivanje porezne osnovice ili stope poreza nije u sukobu sa zakonom i propisima, radi se o poreznoj evaziji koja je zakonita i, prema Šimović, Rogić Lugarić i Cindori (2007) te Mahović Komljenović, 2009, do nje može doći iz nekoliko razloga koji su prikazani u tablici 3.

Tablica 3 Razlozi porezne evazije

RAZLOG POREZNE EVAZIJE	OBJAŠNENJE
„Rupe u zakonu“ koje su rezultat nedorečenosti i manjkavosti poreznog sustava	Poduzeća često koriste porezne savjetnike da njihovi prihodi na papiru izgledaju što manji, dok se rashodi naravno prikazuju što veći, kako bi platili što manje poreza. Ipak, privatna poduzeća koja su u potrazi za investitorima i nalaze se na burzi, moraju dobro odvagati kada umanjuju svoj poslovni rezultat jer to ima dalekosežnije posljedice za njihove financije nego što je to malo više plaćenog poreza. Ključno je pronaći balans

	<p>kojim poduzeće zadržava zadovoljavajuću razinu profitabilnosti i reprezentativnosti financijskih pokazatelja, a ujedno i privlači nova financijska sredstva, dionike i dioničare.</p>
<p>Promjene mjesta prebivališta, uobičajenog boravišta ili sjedišta obavljanja ekonomske djelatnosti</p>	<p>Ovaj dio zakonodavstva posebno se iskorištava zbog postojanja poreznih pogodnosti za ugrožene teritorijalne jedinice, čime se pokušava demografski i ekonomski obnoviti i unaprijediti određena područja Hrvatske. Jedan jednostavan primjer smanjenja troškova poduzeća koji se može uočiti na hrvatskim cestama jest da je u gradu Zagrebu primjetno velik broj Daruvarskih registarskih oznaka, pogotovo na službenim vozilima. Poduzeća, ako imaju mogućnost, registriraju vozila u Daruvaru jer se u tom gradu plaća najmanji iznos registracije.</p>
<p>Zakonom organizirane evazije radi induciranja preorijentacije potrošnje</p>	<p>Cilj svake države je imati radno sposobno, zdravo i motivirano stanovništvo. S obzirom na navedeno, država nameće visoke poreze na kategorije dobara kao što su duhanski proizvodi i alkoholna pića, a sve u nadi da će visoka cijena navedenih dobara utjecati na smanjenu potražnju, ali i da će slaba profitabilnost smanjiti proizvodnju.</p>
<p>Visoka uvozna davanja radi zaštite domaće industrije</p>	<p>Ukoliko država nameće visoka uvozna davanja, na taj način podupire domaću industriju jer čini uvezena dobra skupljima u odnosu na domaća. To je, dakle, oblik zaštite domaćeg tržišta kako uvoz ne bi postao previše isplativ. Ovim načinom poticanja domaće potrošnje u odnosu na uvozna dobra također se pozitivno utječe na trgovinsku bilancu.</p>

Izvor: izrada autora

3.6. Problematika porezne utaje i mjere za njezino sprječavanje

Cilj porezne utaje je smanjiti porezne obveze kako bi porezni obveznik povećao ili zadržao postojeću ekonomsku snagu. Osnovno obilježje utaje poreza jest nezakonito djelovanje

poreznog obveznika, odnosno direktno kršenje zakonskih odredbi i propisa (Šimović, Rogić Lugarić i Cindori, 2007).

Utaja poreza u Hrvatskoj predstavlja ozbiljan problem koji nanosi štetu državnom proračunu i smanjuje sredstva za javne potrebe. Različiti oblici utaje poreza uključuju neprijavlјivanje prihoda, falsificiranje financijskih izvještaja te korištenje raznih poreznih prijevara. Vlade agencije poput Porezne uprave poduzimaju mjere kako bi suzbile utaju poreza kroz inspekcije, provođenje poreznih zakona i edukaciju građana. Borba protiv utaje poreza zahtijeva suradnju između različitih institucija, strogu primjenu zakona te podizanje svijesti o važnosti poštenog plaćanja poreza. Smanjenje utaje poreza omogućilo bi povećanje prihoda državnog proračuna, što bi doprinijelo boljem financijskom stanju države i poboljšanju kvalitete javnih usluga za građane. U Hrvatskoj postoji vrlo slaba svijest o nekim temeljnim odrednicama javnih financija.

- 1) U javnosti postoji nedostatak znanja o fenomenu da ne postoji nešto poput „besplatnog obroka“. Drugim riječima, čak i ako ne dolazi do direktnog plaćanja za nešto, uvijek je u pozadini neka vrsta troška ili neka posljedica koju treba uzeti u obzir. Ova izreka naglašava da sve ima svoju cijenu, bez obzira što se ponekad čini besplatno. Iako u opadanju, u Hrvatskoj je još uvijek vrlo raširen i/ili duboko ukorijenjen paternalizam – uvjerenje da država treba (ili je dužna i može) riješiti sve postojeće probleme za svoje građane. Uvriježeno je mišljenje da bi država trebala i morala osigurati različite vrste javnih dobara i plaćati ih iz vlastitih izvora. Važno je imati na umu da država financira javna dobra isključivo iz prihoda koji proizlaze od poreznih obveznika, što je činjenica koju građani ponekad zanemaruju.
- 2) Nadalje, postoji malo razumijevanja od strane šire javnosti i nema ozbiljnog objašnjenja ili redovite informativne kampanje od strane vlade o troškovima javnih dobara. Ne treba očekivati da će ljudi prestati koristiti različite vrste javnih dobara nakon što se upoznaju s njihovim troškovima, ali možda će biti spremniji štedjeti u njihovom korištenju (Bejaković, 2009). Takve kampanje mogle bi utjecati na svijest građana o tome da svakodnevno koriste javna dobra i usluge koje su plaćene njihovim novcem, odnosno da porez koji plaćaju ima svrhu. Tako bi se moglo utjecati na smanjenje nezadovoljstva i podizanje svijesti o koristima koje pružaju porezna davanja. Često se događa da građani uzimaju većinu javnih resursa zdravo za gotovo, iako je bitno shvatiti da su ti resursi rezultat državnih napora, a ne nužno obaveza države. Važno je napomenuti da je pružanje raznolikih i kvalitetnih javnih dobara i

usluga karakteristika razvijenih država, a tome većina i teži. Sukladno tome, građanima treba sustavno objašnjavati kako se koristi njihov novac, odnosno kako njihov novac postaje korist za društvo u cjelini.

- 3) Osim što nedostaje informativnog sadržaja o javnim dobrima i uslugama, narodu općenito nedostaje edukacije o području ekonomije. U Hrvatskom obrazovnom sustavu jedino ekonomske škole i fakulteti pružaju uvid u, primjerice, razliku između bruto i neto plaće, plaćaju li obrtnici porez na dobit ili porez na dohodak, kako funkcionira mirovinski sustav i slično. Ako građani van ekonomskog područja ne znaju osnovne stvari koje se tiču njihove plaće, kako se može očekivati da će biti dovoljno educirani o javnim financijama?

Uzroci utaje poreza u Hrvatskoj mogu biti različiti, ali svakako su vezani za sljedeće razloge.

- Visoke porezne stope mogu potaknuti pojedince i poduzeća da pokušaju izbjeći plaćanje poreza ili pronađu načine za smanjenje svojih poreznih obveza.
- Složenost poreznog sustava može stvoriti poteškoće u razumijevanju i primjeni poreznih propisa, što može rezultirati pogreškama ili namjernim izbjegavanjem plaćanja poreza.
- Nedostatak transparentnosti u poreznom sustavu može olakšati izbjegavanje plaćanja poreza jer pojedinci i organizacije mogu iskoristiti rupe ili nedostatke u sustavu. Za netransparentnost oporezivanja krive se složeni propisi koji su temelj sustava, čime se otežava adekvatno poznavanje poreznih zakona ne samo poreznim subjektima, nego i poreznoj administraciji (Jelčić, 2001).
- Slaba provedba zakona, odnosno nedostatak učinkovite provedbe poreznih propisa može rezultirati nedovoljnom kaznenom odgovornošću za one koji krše porezne zakone, što može potaknuti druge da slijede isti primjer. U Hrvatskoj je narod često vođen izrekom „svi to rade“, čime se opravdava sama utaja poreza.
- Ekonomski pritisak, poput visoke nezaposlenosti ili niskog gospodarskog rasta, može potaknuti pojedince i društva da pokušaju smanjiti svoje porezne obveze kako bi smanjili troškove i ostali konkurentni.

U literaturi se uzroci porezne utaje klasificiraju u tri glavne skupine prema zajedničkim obilježjima. Tablica 4 klasificira uzroke porezne utaje i mjere za njezino sprječavanje prema Šimović, Rogić Lugarić i Cindori, 2007.

Tablica 4 Uzroci porezne utaje i mjere za njezino sprječavanje

<p>UZROK POREZNE UTAJE</p>	<p>MJERE ZA SPRJEČAVANJE</p>
<p>Institucionalna infrastruktura – stupanj demokracije, birokracija, korupcija i slično</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. EDUKACIJE: Poreznim je službenicima nužno osigurati redovite edukacije, odnosno stručno usavršavanje te ih motivirati na suradnju s poreznim obveznicima. Nažalost, porezni službenici često su potplaćeni, s velikim odgovornostima i svakodnevnim stresom. Dakle, da bi sustav bolje funkcionirao, plaće službenika u javnom sektoru trebaju pratiti njihove zadaće i odgovornosti te je potrebno pružati edukativni sadržaj s unutarnje i vanjske strane sustava, odnosno i poreznim službenicima i poreznim obveznicima. 2. TRANSPARENTNOST: Transparentnost javnih financija može stvoriti povoljno okruženje koje smanjuje mogućnosti utaje poreza jer promiče fer i efikasan porezni sustav. Transparentnost doprinosi povećanju povjerenja građana i smanjenju percepcije nepravednog poreznog opterećenja, omogućuje bolji nadzor financijskih aktivnosti i lakše otkrivanje nepravilnosti ili korupcije. Također, potiče odgovornost vlasti prema narodu jer su njihove odluke dostupne javnosti, a time i podložne ocjeni. Takav pristup može značajno smanjiti korupciju i potaknuti efikasnije upravljanje javnim resursima. Konačno, transparentnost javnih financija može omogućiti bolje planiranje i upravljanje poreznim prihodima, dajući prednost stvarnim potrebama društva.
<p>Pravni sustav i njegova učinkovitost – „rupe u zakonu“, nadzor poreznih</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ZAKONODAVSTVO: Da bi sustav bio stabilan i dobro poznat javnosti, izmjene zakona i propisa trebale bi biti što rjeđe i jednostavnije. Narod bi trebao biti dobro upoznat s poreznim sustavom te s lakoćom dolaziti do informacija i zaključaka vezanih za porezna davanja. Ukoliko je taj proces otežan,

<p>obveznika, provođenje sankcija za kršenje zakona</p>	<p>građani gube volju za pronalaženjem ispravnog načina prijavljivanja poreza i motiviraniji su za izbjegavanje plaćanja poreza uopće.</p> <p>2. SANKCIJE: Kad su kazne za utaju poreza male, mnogi ljudi se odlučuju prekršiti zakon jer im se čini da je bolje platiti manju kaznu nego puni iznos poreza. Ako narod primjećuje da se drugi izvlače za počinjenje zločina ozbiljnije prirode, ljudi mogu osjećati da je rizik od utaje poreza mali u usporedbi s drugim prekršajima. Stoga je važno da kazne za utaju poreza budu dovoljno ozbiljne da obeshrabre ljude od pokušaja izbjegavanja plaćanja poreza. Time se stvara osjećaj pravednosti i jednakosti pred zakonom, čime se povećava poštovanje poreznih propisa i smanjuje utaja poreza. Na kraju, to pomaže osigurati da porezni sustav bude pravedan i učinkovit za sve građane.</p>
<p>Socio-ekonomski uzroci – moral poreznih obveznika, svrha trošenja ubranih poreza, makroekonomska stabilnost države, redistribucija nacionalnog bogatstva, visina poreznog opterećenja i pravedna raspodjela poreznog tereta</p>	<p>1. POREZNI MORAL: Porezni moral odnosi se na opću percepciju i stavove građana prema plaćanju poreza. Dobar porezni moral označava visok stupanj svijesti i volje građana da ispunjavaju svoje porezne obveze prema državi. U Hrvatskoj, porezni moral može varirati ovisno o različitim čimbenicima, kao što su transparentnost javnih financija, percepcija pravednosti poreznog sustava, razina korupcije te kvaliteta javnih usluga i infrastrukture koje porezi financiraju. Niska razina povjerenja u državu ili percepcija da porezni sustav nije pravedan može dovesti do smanjenja poreznog morala i povećanja sklonosti građana za izbjegavanjem plaćanja poreza. Suprotno, kada građani percipiraju da su porezni sustav i javne financije transparentni, da se porezi pravedno raspodjeljuju i koriste za poboljšanje javnih usluga i infrastrukture te da postoji jasna politika borbe protiv korupcije, to može rezultirati visokim poreznim moralom. Stoga je važno da država kontinuirano radi na jačanju povjerenja građana u porezni sustav putem transparentnosti, pravednosti i učinkovite uporabe poreznih</p>

	prihoda kako bi se osigurao visok porezni moral u Hrvatskoj.
--	--

Izvor: izrada autora

Zaključak je da su institucionalne, pravne i socio-ekonomske mjere protiv utaje poreza međusobno isprepletene te da ovise jedna o drugoj. Njihova kombinacija ključna je za osiguranje pravednog i učinkovitog poreznog sustava, stoga se trebaju implementirati istovremeno kako bi se smanjila utaja poreza. Kroz ovaj integrirani pristup, može se postići veće povjerenje građana u porezni sustav, potaknuti veća pravednost i jednakost pred zakonom te osigurati bolja alokacija resursa za društveni razvoj. Osim toga, smanjenjem utaje poreza, država može prikupiti više sredstava za ulaganje u javne usluge, infrastrukturu i socijalne programe, što će dugoročno doprinijeti rastu i napretku društva. Konačno, integrirani pristup institucionalnim, pravnim i socio-ekonomskim mjerama ne samo da će smanjiti nepravedno opterećenje poštenih poreznih obveznika, već će i osigurati da građani manje krše zakon i plaćaju prave iznose poreza, stvarajući tako temelj za održiviji i prosperitetniji porezni sustav.

4. POSLOVANJE PODUZEĆA U HRVATSKOJ

4.1. Trošak poslodavaca s aspekta poreznih i drugih davanja

Poslodavci u Republici Hrvatskoj suočeni su s raznim vrstama poreznih nameta i pristojbi. Već je bilo govora o porezu na dobit i porezu na dodanu vrijednost, tako da se nastavak rada usmjerava na plaće i pristojbe koje su poslodavci dužni plaćati kako bi poslovali u skladu sa zakonom.

4.1.1. Pristojbe, naknade i članarine

Poduzeća u Republici Hrvatskoj obvezna su plaćati sljedeće mjesečne pristojbe, naknade i članarine:

- 1) Hrvatska radiotelevizija – članarina od 10,62 eura.
- 2) Hrvatsko društvo skladatelja, Zaštita autorskih muzičkih prava – HDS ZAMP (n.d.) ugovorio je tarife prema kojima krovne asocijacije korisnika glazbe plaćaju naknade, a svi podaci javno su dostupni na njihovim službenim stranicama.
- 3) Hrvatska gospodarska komora – HGK propisuje plaćanje članarine svim poslovnim subjektima koji se kategoriziraju kao pravne osobe, a svoju ekonomsku djelatnost obavljaju sa sjedištem u Hrvatskoj. Visina članarine definirana je trima grupama koje ovise o ukupnoj aktivni, ukupnim prihodima i broju zaposlenih. Članarina je neobavezna za prvu kategoriju, drugi razred plaća 143,74 eura, a najveća poduzeća plaćaju 527,31 eura („Naknade i članarine“, 2024).
- 4) Naknade za opće korisne funkcije šuma – naknadu plaćaju svi poslovni subjekti ukoliko su kategorizirani u srednja ili velika poduzeća. Dakle, mikro i mala poduzeća izuzeta su od plaćanja doprinosa za šume. Porezna osnovica ovisi o razini prihoda umanjenih za stavke iz Pravilnika o načinu obračuna i uplati naknade za korištenje općekorisnih funkcija šuma. Porezna stopa iznosi 0,024%, a plaćanje se vrši tromjesečno.
- 5) Članarine turističkim zajednicama – predujam članarine plaća se do zadnjeg dana u mjesecu za tekući mjesec po stopi za skupinu u koju je razvrstana djelatnost („Naknade i članarine“, 2024).
- 6) Spomenička renta – tereti pravne i fizičke osobe koje svoje poslovanje obavljaju u nepokretnom kulturnom dobru, sa svrhom zaštite i očuvanja kulturnih dobara. Iznos od 0,13 do 0,53 eura naplaćuje se po kvadratnome metru korisne površine poslovnog prostora („Naknade i članarine“, 2024).

4.1.2. Bruto i neto plaća

Plaća se u Hrvatskoj određuje sukladno pravilniku o radu, odredbama kolektivnih ugovora i prema ugovorima o radu te svim drugim aktima koji propisuju prava radnika. Prema dostupnim podacima (Računovodstvo, revizija i financije, n.d.), plaća može sadržavati osnovnu plaću, dodatke i ostale primitke. Ovisno o prirodi poslovanja, plaća može imati fiksni i varijabilni dio.

Tablica 5 Izračun hrvatske plaće

Opis stavke plaće	Izračun	Iznos
Plaća bruto II – ukupan trošak plaće za poslodavca	$1.500,00 + 247,50$	1.747,50
Doprinos na plaću – zdravstveno osiguranje 16,5%	$16,5\% \times 1.500,00$	247,50
Plaća bruto I		1.500,00
Doprinosi iz plaće – mirovinsko osiguranje 20%	$15\% \times 1.500,00$ za I. stup + $5\% \times 1.500,00$ za II. stup	300,00
Osobni odbitak	Bez uzdržavanih članova, faktor 1,0	560,00
Porezna osnovica	$1.500,00 - 300,00 - 560,00$	640,00
Porez na dohodak	Obračun po nižoj stopi od 23,60% x 640,00	151,04
Neto plaća	$1.500,00 - 300,00 - 151,04$	1.048,96

Izvor: izrada autora

U Republici Hrvatskoj postoje bruto II, bruto I i neto plaća, prikazano u tablici 5.

Bruto II predstavlja ukupni trošak poslodavca za jednog radnika. Uključuje doprinose za zdravstveno osiguranje koji se obračunavaju po stopi od 16,5% na bruto I. Poslodavac je i obveznik doprinosa i obveznik obračunavanja i plaćanja doprinosa.

Bruto I također je osnovica za doprinose iz plaće, a to je ukupno 20% za prvi (15%) i drugi (5%) stup mirovinskog osiguranja. Teoretski, obveznik mirovinskih doprinosa je radnik, ali poslodavac ima obvezu izračuna i njihovog plaćanja. Od navedenog iznosa oduzima se osobni

odbitak kako bi se dobila osnovica za izračun poreza na dohodak. Iznos osobnog odbitka u 2024. godini je 560,00 eura mjesečno, a povećava se sukladno koeficijentima o uzdržavanim članovima. Prirez je dugo vremena bio porezni prihod lokalnih samouprava, ali je taj porezni oblik ukinut. Gradovi i općine, kao jedinice lokalne samouprave, dobili su nadležnost odlučivanja o poreznim stopama za bilo koji oblik godišnjih dohodaka. Granica niže i više stope definirana je na 4.200,00 eura dohotka.

Oporezivi dohodak dobije se tako da se od bruto I. oduzme iznos doprinosa za mirovinsko osiguranje od 20%, a ostatak se umanjuje za osobni odbitak (Rauss Consulting, n.d.).

4.2. Utjecaj poreznih poticaja na poslovanje i zaposlenost

Porezni poticaji kod poreza na dobit su mjere koje se donose od strane države radi poticanja određenih aktivnosti ili ciljane industrije, obično kroz olakšice u plaćanju poreza. To može uključivati smanjenje poreza na dohodak, porezne olakšice za ulaganja u određene sektore ili čak potpuno oslobođenje od poreza za određene vrste prihoda. Država se, dakle, odriče dijela poreznih prihoda kako bi potaknula poduzetništvo, istraživanje i razvoj, zapošljavanje ili neke druge društveno korisne ciljeve. Ove aktivnosti države mogu se promatrati kroz prizmu poticanja ekonomije, ali istovremeno dolazi i do narušavanja načela neutralnosti oporezivanja dobiti zbog toga što se neke poslovne subjekte stavlja u povoljniji porezni položaj (Marković, Letinić i Budimir, 2013).

Svjetska literatura najčešće dijeli poticaje u tri osnovne skupine (snižena stopa poreza na dobit, porezni praznici i olakšice po osnovi ulaganja) koje su u nastavku detaljnije objašnjene.

4.2.1. Snižena stopa poreza na dobit

Snižena stopa poreza na dobit može potaknuti investicije na nekoliko načina. Kada tvrtke imaju manje troškove poreza, imaju više raspoloživih sredstava za ponovno ulaganje u svoje poslovanje, poput kupnje nove opreme, širenja poslovanja ili ulaganja u istraživanje i razvoj. To može potaknuti rast poslovanja, povećati konkurentnost tvrtke i doprinijeti gospodarskom razvoju jer se privlače investicije kreirajući povoljnije uvjete poslovanja. Dakle, niže porezne stope ističu se kao najučinkovitija metoda, a ujedno i najjednostavniji instrument privlačenja investicija. Ipak, valja napomenuti da je to uvjetno rečeno fiksna vrsta poticaja jer veća investicija ne znači i nižu stopu poreza na dobit (Šimović, 2008).

Snižena stopa poreza na dobit može biti učinkovit porezni poticaj, ali njezina učinkovitost ovisi o mnogim čimbenicima, uključujući širu ekonomsku situaciju, politiku vlade te

specifične karakteristike poreznog sustava i poslovnog okruženja. Također, utjecaj mogu imate i razne regulacije, općeniti tržišni uvjeti, dostupnost kapitala i razina potražnje. Neki smatraju da snižene stope poreza na dobit potiču investicije i gospodarski rast, dok drugi tvrde da su efekti ograničeni i da ne nužno rezultiraju stvarnom stimulacijom ekonomije.

Iako zakon jasno određuje visinu stope poreza na dobit, u praksi dolazi do određene razlike u plaćanjima. Zakonska porezna stopa je stopa poreza propisana zakonom i javno je dostupna. Efektivna porezna stopa, s druge strane, predstavlja stvarni postotak dohotka ili dobiti koji je plaćen u porezima nakon što se uzmu u obzir sve dostupne olakšice, odbitci i porezne strategije koje poduzeće ili pojedinac koristi kako bi smanjio svoj porezni teret. To znači da efektivna stopa može biti različita od zakonske stope. Dakle, stvarni iznos koji poslovni subjekti ili pojedinci plaćaju kao porez na dobit može biti različit od iznosa propisanog zakonom. Ova razlika proizlazi iz nekoliko čimbenika. Prvo, efektivna porezna stopa ovisi o visini propisane porezne stope, ali također ovisi i o širini porezne osnovice, odnosno o iznosu dobiti na koju se primjenjuje porez. U Europskoj uniji, porezna osnovica za porez na dobit nije jednaka u svim zemljama, što znači da tvrtke mogu imati različite porezne obveze unutar Unije. Nadalje, Šimović (2008) navodi kako u Europi postoji kompleksan sustav poreznih stopa, što znači da osim standardne porezne stope, postoje i dodatni porezi i pristojbe na lokalnoj razini, što dodatno otežava razumijevanje i primjenu poreznih propisa.

„Trka prema dnu“, odnosno stalno smanjivanje poreznih stopa vrlo je popularno u zemljama u tranziciji jer time pokušavaju privući inozemni kapital. Ovaj način privlačenja kapitala također je poželjan iz perspektive vodećih tijela u velikim internacionalnim poduzeća jer je, u usporedbi s drugim oblicima poticaja, najjednostavniji i vrlo transparentan te ne izaziva dodatne troškove (Šimović, 2008).

Zaključno, snižena stopa poreza na dobit može imati pozitivan utjecaj na poslovanje i zaposlenost na nekoliko načina. Prvo, tvrtke mogu imati više sredstava za ponovno ulaganje u svoje poslovanje, što može potaknuti rast, inovacije i konkurentnost na tržištu. Osim toga, niža porezna stopa može potaknuti više ulaganja u tvrtke, što može rezultirati većim brojem radnih mjesta i većom potražnjom za radnom snagom. Međutim, utjecaj snižene stope poreza na dobit može varirati ovisno o širem ekonomskom kontekstu, poreznoj politici i drugim faktorima. Stoga je važno analizirati sve aspekte pri donošenju odluka o poreznoj politici da bi se osiguralo da se postižu željeni ciljevi u pogledu poslovanja i zaposlenosti.

4.2.2. Porezni praznici

Drugi naziv za porezne praznike je porezno mirovanje. Ova vrsta poticaja odnosi se na definirani vremenski period u kojem se ne očekuje plaćanje poreza na dobit ili dohodak, a najčešće se mjera odnosi na tek osnovana poduzeća u početnim godinama obavljanja svoje ekonomske djelatnosti. Odobrenje za korištenje poreznih praznika odobrava država i to u punoj ili djelomičnoj varijanti, odnosno ne moraju uopće plaćati porez ili plaćanju porez po sniženoj stopi u unaprijed određenom razdoblju. Po isteku dogovorenog vremena, dobit ili dohodak poduzeća regularno podliježe oporezivanju (Šimović, 2008).

Problematika poreznih praznika najprije je vezana za ostvarivanje dobiti u novim poduzećima. Porezni praznici djeluju kao porezni poticaj samo za poduzeća koja u prvim godinama poslovanja uspiju ostvariti dobit. Na taj način imaju snažnije financijske pokazatelje te im se ostavlja više slobodnih neoporezivih sredstava za daljnje investicije i širenje poslovanja. Međutim, ako poduzeće ne uspije ostvariti dobit u prvom razdoblju poslovanja, ovaj se porezni poticaj na njega uopće ne odnosi. Može se reći da je diskutabilno govoriti o pomoći za nova poduzeća kroz ovu mjeru jer statistički većina novoosnovanih poduzeća u sučeljavanju prihoda i rashoda ostvari gubitak, a ne dobit (Kesner Škreb, 2001). Ipak, poduzeća koja uspiju ostvariti dobit imaju pravo na porezno rasterećenje kako bi se održali, postali konkurentniji i lakše proširili.

Nadalje, porezni praznici narušavaju poreznu osnovicu, ne samo direktno u neplaćenom porezu na dobit, nego i indirektno. Velik broj poduzeća povezan je u organizacije koje međusobno razmjenjuju dobra i usluge putem sustava transfernih cijena. Transferne cijene primjenjuju se prilikom prodaje dobara ili usluga između povezanih tvrtki unutar iste korporacijske strukture. Osnovni cilj transfernih cijena je odrediti pravednu cijenu za transakcije unutar poduzeća na način kao da su te transakcije obavljene na tržištu između neovisnih subjekata. Međutim, transferne cijene mogu biti predmet manipulacije kako bi se smanjili porezni troškovi ili preneseni profiti na područja s nižim poreznim stopama. Stoga su mnoge države uvele stroge zakonske regulative i smjernice kako bi osigurale da se transferne cijene temelje na stvarnim tržišnim uvjetima i da se sprječava zloupotreba radi izbjegavanja poreza. Treba napomenuti da je nadgledanje transakcija u okviru sustava transfernih cijena iznimno komplicirano te da velike multinacionalne korporacije često imaju odjele i stručnjake koji se bave isključivo tim područjem poslovanja.

Posljednji nedostatak koji će se komentirati u vezi s poreznim praznicima jest potencijalna zabrinutost oko mogućnosti zloupotrebe ovog sustava. Naime, kada se porezni praznik primjenjuje tijekom početnog razdoblja poslovanja poduzeća, postavlja se pitanje zašto vlasnik poduzeća ne bi jednostavno zatvorio postojeće poduzeće nakon isteka poreznog praznika i otvorio novo pod drugim imenom kako bi ponovno iskoristio porezne olakšice. Ova mogućnost stvara potencijal za manipulaciju i izbjegavanje poreza, što može biti izazov za porezne vlasti u provođenju adekvatne regulacije i nadzora nad primjenom poreznih praznika. Hrvatska se općenito suočava s izazovom u regulaciji procesa otvaranja poduzeća. Trenutno je moguće otvoriti poduzeće bez mnogo ograničenja, bez obzira na to koliko je poslovni subjekt uspješan ili neuspješan u poslovanju. Tako jedna osoba bez problema može imati nekoliko poduzeća registriranih na svoje ime. Ova praksa stvara značajan prostor za porezne manipulacije i potencijalno zloupotrebu poreznih propisa. Pojedinaac može, primjerice, voditi posao na ime prve organizacije, sve dok ne dosegne određene porezne limite, kao onaj za ulazak u sustav PDV-a. U tom trenutku, vlasnik stavlja prvo poduzeće u mirovanje i počinje voditi posao kroz drugo registrirano poduzeće, ponovno do limita. Tako može raditi, u teoriji, bezbroj puta, zauvijek izbjegavajući obvezu plaćanja PDV-a. Umjesto fokusiranja na kvalitetu poslovanja, primjetan je trend u Hrvatskoj gdje se više pažnje pridaje kvantiteti, odnosno broju registriranih poduzeća. Ovakav pristup može negativno utjecati na gospodarski razvoj i konkurentnost, dok nedostatak fokusa na kvalitetu može dovesti do povećane neefikasnosti i rizika za porezni sustav.

Prednost poreznog mirovanja očituje se u jednostavnosti provođenja nakon što je država dala odobrenje za korištenje, prvenstveno zato što porezni obveznik ne mora dalje kontaktirati poreznu administraciju. Prema Šimović (2008), poduzeće koje posluje s dobiti u kratkom roku ostvaruje veliku korist bez nepotrebnih administrativnih komplikacija.

Porezni praznici mogu potaknuti zapošljavanje na nekoliko načina. Smanjenje poreznog tereta za poduzeće može potaknuti rast poslovanja i povećati potražnju za radnom snagom. Kada poduzeća imaju više raspoloživih resursa za investiranje u svoje poslovanje, često će zapošljavati nove radnike kako bi odgovorili na veću potražnju. Osim toga, olakšice za novoosnovana poduzeća mogu potaknuti poduzetništvo i stvaranje novih radnih mjesta jer se umanjuje financijski teret u prvom razdoblju poslovanja. Također, porezni praznici mogu privući investitore i potaknuti sezonska zapošljavanja. Smanjenje poreznog tereta zbog sezonskih potreba može potaknuti zapošljavanje više sezonskih radnika da se zadovolji veća potražnja u određenom razdoblju.

4.2.3. Olakšice po osnovi ulaganja

Olakšice po osnovi ulaganja odnose se na tri vrste rasterećivanja poreznih obveznika koje su objašnjene u nastavku.

Prvo, metoda kojom se omogućava ostvarivanje većih umanjenja porezne osnovice po osnovi amortizacije u početnom razdoblju upotrebljavanja imovine zove se ubrzana amortizacija. Ovom metodom ekonomski vijek dulji je u odnosu na vijek korištenja opreme u izračunu amortizacije. Najekstremniji oblik metode ubrzane amortizacije je jednokratni otpis (Šimović, 2008), što znači da se cijeli iznos troška imovine može otpisati u jednoj godini umjesto tijekom njezinog očekivanog vijeka trajanja. Ova tehnika može biti korisna za poticanje investicija, pogotovo u već etabliranim poduzećima koje žele obnoviti ili proširiti svoje kapacitete. Više govora o amortizaciji bit će u nastavku rada.

Drugo, umanjenje osnovice po osnovi ulaganja umanjuje oporezivu dobit za određeni postotak vrijednosti investicije u razdoblju njezina realiziranja. Ovaj postotak dodaje se na početne troškove imovine, što rezultira većim iznosom odbitka od 100% početne cijene imovine tijekom njezinog vijeka korištenja (Šimović, 2008). Ova olakšica može potaknuti poduzeća da investiraju u nove opreme i prošire svoje poslovanje jer smanjuje njihov porezni teret u periodu realizacije.

Treće, investicijski odbitak od poreza po osnovi ulaganja ili porezni kredit, umjesto smanjenja porezne osnovice, dolazi do smanjenja porezne obveze. Ovaj oblik poticaja omogućuje poduzeću da direktno smanji iznos poreza koji mora platiti, umanjujući time ukupni porezni teret. Odbitak odobren na temelju dijela investicijskih troškova ima utjecaj na dobit nakon što se ona oporezuje, jer porezni kredit djeluje tako da smanji iznos porezne obveze za definiranu sumu investicijskih troškova. Ovi takozvani „front up“ poticaji posebno su efikasni jer je njihova iskoristivost namijenjena u prvoj godini provođenja investicije (Šimović, 2008). Ovo brzo priznavanje i korist od poreznih poticaja može biti ključno za poticanje poduzeća da ulože u nove projekte i širenje poslovanja. Osim toga, ovaj oblik poticaja pruža jasnu financijsku korist i olakšava planiranje poslovanja, što ga čini atraktivnim za poduzeća koja razmatraju ulaganja u nove projekte ili proširenje kapaciteta.

4.2.4. Korist poreznih poticaja za hrvatsko gospodarstvo

Dominantno mišljenje u ekonomskoj znanosti, podržano brojnim relevantnim istraživanjima i studijama, ističe da porezni poticaji za investicije ne predstavljaju ključni faktor u procesu donošenja investicijskih odluka. Umjesto toga, njihov primarni utjecaj leži u poticanju odabira lokacije za investiranje. Ovi poticaji mogu biti presudni u odlučivanju između različitih zemalja ili regija kao destinacija za ulaganje. Međutim, kada je riječ o samoj odluci o ulaganju, porezni poticaji obično imaju minimalan, ako uopće imaju, značajan utjecaj. Investitori uglavnom uzimaju u obzir širu paletu faktora poput tržišnih uvjeta, regulatornog okruženja, troškova proizvodnje i predviđenog povrata kako bi donijeli investicijske odluke, dok porezni poticaji obično zauzimaju sekundarnu ili marginalnu ulogu u tom procesu (Šimović, 2008).

U svijetu, pa tako i u Hrvatskoj, česti su alati za jačanje konkurentnosti fiskalni instrumenti poput poreznih poticaja. Hrvatska, kao mala i otvorena ekonomija, suočava se s ograničenim kapitalom u usporedbi s većim svjetskim gospodarstvima. Stoga je ključno koristiti porezne poticaje kako bi se privukao strani kapital i potaknula ulaganja na domaćem tržištu. Porezni poticaji predstavljaju sredstvo kojim se stranim investitorima nude povoljniji uvjeti za ulaganje u Hrvatskoj u usporedbi s drugim destinacijama. Osim toga, porezni poticaji mogu biti usmjereni i prema domaćim tvrtkama kako bi se potaknula njihova konkurentnost na tržištu.

Cilj ovih poreznih poticaja je stvoriti povoljnije okruženje za ulaganja, potaknuti gospodarski rast i razvoj te stvoriti nova radna mjesta. Privlačenje stranog kapitala može imati višestruke koristi za hrvatsko gospodarstvo, uključujući tehnološki transfer, povećanje produktivnosti i internacionalizaciju poslovanja. Međutim, važno je napomenuti da porezni poticaji nisu uvijek garancija uspjeha. Potrebno je pažljivo planiranje i provedba politika kako bi se osiguralo da porezni poticaji budu ciljani, učinkoviti i održivi na dugi rok. Također je važno osigurati transparentnost i pravednost u primjeni poreznih poticaja kako bi se izbjegla bilo kakva iskrivljenja ili zloupotrebe.

Zaključno, korištenje poreznih poticaja kao alata za privlačenje stranog kapitala u Hrvatsku može biti ključno za jačanje konkurentnosti gospodarstva i poticanje gospodarskog rasta. Međutim, potrebno je provesti ove politike s oprezom i dugoročno planirati kako bi se osiguralo da donose očekivane koristi i podržavaju održivi razvoj.

4.3. Iskoristivost poreznih olakšica

Porezne olakšice i porezni poticaji dva su različita koncepta u fiskalnoj politici, iako se često koriste kao sinonimi. Porezne olakšice predstavljaju smanjenje poreznih obveza pojedinaca ili poduzeća putem poreznih pravila, popusta ili izuzeća. To može uključivati razne porezne olakšice kao što su odbitci od prihoda, oslobođenja od poreza na određene vrste prihoda ili porezne stope koje su niže od standardnih. Poreznim olakšicama potiču se određene aktivnosti ili ponašanje koje se smatra poželjnim za gospodarski razvoj ili socijalne ciljeve. Dakle, često se koriste kao instrumenti porezne politike za postizanje određenih društvenih, ekonomskih ili ekoloških ciljeva te pružaju poticaj pojedincima i organizacijama da sudjeluju u aktivnostima koje podržava država. Postoji primjetan nedostatak stručne literature na ovu temu. U nastavku se navode primjeri poreznih olakšica u Hrvatskoj koji su prikupljeni i sumirani kroz radno iskustvo autora:

1) Osobni odbitak iznos je koji pojedinac odbija od svoje ukupne zarade, nakon oduzimanja doprinosa za mirovinsko osiguranje, pri izračunu poreza na dohodak. To je vrsta olakšice koja se koristi za smanjenje porezne obveze, odnosno predstavlja dio prihoda koji je izuzet od oporezivanja jer se smatra neophodnim za preživljavanje. U Hrvatskoj iznos osnovnog osobnog odbitka iznosi 560,00 eura, a povećava se sukladno koeficijentima s obzirom na broj uzdržavanih članova koji terete pojedinačnu poreznu karticu.

2) Porezne olakšice za djecu u Hrvatskoj su posebne olakšice u poreznom sustavu koje omogućuju roditeljima ili skrbnicima da smanje svoju poreznu obvezu na osnovi broja djece koju imaju. Ove olakšice namijenjene su podršci roditeljima u troškovima odgoja i skrbi za djecu te promicanju demografske obnove, odnosno pronatalitetne politike. Porezne olakšice za djecu uključuju već spomenuti osobni odbitak koji je veći za svakog uzdržavanog člana i dječji doplatok kao financijska potpora obitelji s djecom.

3) U Hrvatskoj postoji nekoliko oblika olakšica za obrazovanje koje su dostupne građanima kako bi ih potaknule na ulaganje u vlastito obrazovanje ili obrazovanje njihove djece. Na primjer, građani koji doniraju sredstva ili opremu obrazovnim ustanovama, kao što su škole ili sveučilišta, mogu imati pravo na porezne olakšice. Ove olakšice omogućuju im da odbiju iznos donacije od svoje porezne obveze. Nadalje, neka poduzeća u Hrvatskoj nude porezne olakšice za obrazovanje svojim zaposlenicima kao dio svojih beneficija. To može uključivati pokrivanje troškova obrazovnih programa ili subvencije za troškove obrazovanja za zaposlenike koji se žele usavršiti ili unaprijediti svoje vještine. Isto tako, država može nuditi

porezne kredite ili subvencije za obrazovanje kako bi olakšala pristup visokom obrazovanju ili dodatnom obrazovanju. Ovi krediti mogu biti dostupni za školovanje na sveučilištima, stručnim ili specijalističkim tečajevima i drugim oblicima obrazovanja.

4) U Hrvatskoj, porezne olakšice za donacije omogućuju građanima da smanje svoju poreznu obvezu doniranjem sredstava različitim organizacijama ili ustanovama koje obavljaju društveno korisne ili humanitarne aktivnosti. Ove olakšice pružaju poticaj za filantropiju i podržavaju rad različitih organizacija koje doprinose zajednici. Jedna od najčešćih poreznih olakšica za donacije u Hrvatskoj je mogućnost doniranja dijela poreznog prihoda. Naime, građani mogu odabrati da 2% svog godišnjeg poreznog prihoda preusmjere u humanitarne, društveno korisne ili druge neprofitne organizacije. Ova olakšica omogućuje građanima da podrže organizacije i projekte koji su im važni, dok istovremeno smanjuju svoju poreznu obvezu. Važno je napomenuti da postoji popis organizacija koje su ovlaštene primiti donacije putem ovog mehanizma, a građani trebaju provjeriti koji su uvjeti i postupci za doniranje 2% poreznog prihoda.

5) Postoje različite olakšice za energetske učinkovitosti koje su dostupne kako bi se potaknula implementacija mjera i tehnologija koje smanjuju potrošnju energije i doprinose zaštiti okoliša. Ove olakšice su usmjerene prema pojedincima, poduzećima i drugim organizacijama kako bi ih potaknule na investiranje u energetske učinkovitosti i smanjenje emisija stakleničkih plinova. Vlada Republike Hrvatske nudi različite porezne olakšice i subvencije za vlasnike nekretnina koji provode mjere energetske obnove. Ove olakšice mogu uključivati smanjenje poreznih stopa na građevinski materijal ili opremu koja se koristi za poboljšanje energetske učinkovitosti, kao i subvencije ili kreditne linije za financiranje obnove. Isto tako, kupci energetske učinkovitih uređaja poput hladnjaka, perilica rublja, klima uređaja i grijalica mogu imati pravo na porezne olakšice ili subvencije koje ih potiču na zamjenu starih, manje učinkovitih uređaja novima koji troše manje energije. Nadalje, banke i financijske institucije u Hrvatskoj mogu nuditi posebne kreditne programe ili povoljne uvjete financiranja za projekte energetske učinkovitosti. Ovi krediti mogu biti namijenjeni privatnim ili poslovnim korisnicima koji žele investirati u energetske obnovu ili ugradnju energetske učinkovitih sustava. Uz to, Vlada može dodijeliti poticaje ili subvencije za obnovu stambenih i poslovnih zgrada koje uključuju mjere energetske učinkovitosti poput poboljšane izolacije, zamjene stolarije ili instalacije energetske učinkovitih sustava grijanja i hlađenja.

6) Olakšice za istraživanje i razvoj namijenjene su poticanju ulaganja u inovacije, tehnološki napredak i razvoj novih proizvoda ili usluga. Ove olakšice imaju za cilj potaknuti poduzeća na ulaganje u istraživanje i razvoj sa svrhom unaprjeđivanja konkurentnosti, poticanja gospodarskog rasta i stvaranja novih mogućnosti zapošljavanja. U tom kontekstu, Vlada nudi porezne olakšice ili porezne kredite poduzećima koja ulažu u istraživanje i razvoj novih proizvoda, tehnologija ili usluga. Ove olakšice omogućuju tvrtkama da smanje svoju poreznu obvezu ili dobiju povrat dijela troškova vezanih uz istraživačko-razvojne aktivnosti. Nadalje, Hrvatska ima pristup različitim fondovima Europske unije koji podržavaju istraživačke i inovacijske projekte. Ovi fondovi pružaju financijsku podršku organizacijama koje provode istraživanje i razvoj sukladno prioritetima Europske unije u području inovacija i tehnološkog napretka.

7) Regionalne porezne olakšice u Hrvatskoj mjere su koje se primjenjuju s ciljem poticanja gospodarskog razvoja i smanjenja regionalnih dispariteta unutar zemlje. Poznato je da je Zagreb središte zemlje u svakom smislu, tako da su ove olakšice usmjerene financijskim poticajima organizacijama koje se nalaze u manje razvijenim ili ruralnim područjima kako bi ih potaknule na ulaganje i stvaranje novih radnih mjesta. Više informacija nalazi se na službenim stranicama Vlade Republike Hrvatske (2015).

Iskoristivost poreznih olakšica u Hrvatskoj varira ovisno o različitim čimbenicima, uključujući svrhu olakšica, dostupnost informacija, administrativne prepreke te razumijevanje poreznog sustava među građanima i poslovnim subjektima.

Bez obzira što su porezne olakšice dizajnirane za poticanje određenih aktivnosti poput ulaganja, istraživanja i razvoja ili zapošljavanja u manje razvijenim područjima, njihova iskoristivost može biti ograničena zbog nedovoljne informiranosti ili administrativnih prepreka. Ponekad je proces dobivanja olakšica složen, što može odbiti subjekte od njihovog korištenja. Iako je Hrvatska uvela različite porezne olakšice kako bi potaknula gospodarski rast i razvoj, daljnje poboljšanje pristupa olakšicama i pojednostavljenje administrativnih procedura moglo bi povećati njihovu iskoristivost. To bi moglo rezultirati većim ulaganjima, povećanom inovativnošću i stvaranjem novih radnih mjesta, što bi pozitivno utjecalo na ukupnu konkurentnost i održivost hrvatskog gospodarstva. Stoga je važno nastaviti raditi na poboljšanju poreznog okvira i informiranosti kako bi se maksimalno iskoristile prednosti poreznih olakšica za poticanje gospodarskog rasta i razvoja u Hrvatskoj.

4.4. Utjecaj računovodstvenih politika na obračun poreza na dobit

4.4.1. Definicija računovodstvenih politika i ciljeva poduzeća

Računovodstvo predstavlja informacijsku podlogu poduzeća koja je okrunjena financijskim izvještajima. Financijski izvještaji ključno su sredstvo povezivanja poduzeća i korisnika istih, a njihova važnost naglašena je zakonskom obvezom sastavljanja za društva s ograničenom odgovornošću i dionička društva (Žager, Mamić Sačer, Sever Mališ, Brozović i Žager, 2023). U tu svrhu donesen je Zakon o trgovačkim društvima koji propisuje obavezno godišnje pisano izvještavanje o stanju društva (Belak, 2006). Način na koji se financijski izvještaji sastavljaju, koje metode obračuna se koriste i na koje se načine obavljaju određena knjiženja ovisi o računovodstvenoj politici poduzeća. Politika organizacije najprije ovisi o njezinoj vrsti, odnosno radi li se o proizvodnoj, prodajnoj ili uslužnoj djelatnosti. Nadalje, ono što je isprepletano kroz vrstu djelatnosti su ciljevi poduzeća. Ukoliko se poduzeće bavi proizvodnjom čokolade, imat će najveći fokus na način obračuna proizvodnje i određivanje prodajne cijene svojeg krajnjeg proizvoda, dok će organizator prijevoza putnika svoju pažnju usmjeriti na obračun amortizacije svojeg voznog parka. Dakle, vrsta djelatnosti i ciljevi poduzeća u uskoj su vezi, međuvisni su, i definiraju računovodstvene politike koje su nužne za usporedivost podataka i daljnji napredak poduzeća na temelju njegovih performansi. Presudno je važno dosljedno primjenjivati odabrana načela kako bi financijski izvještaji bili usporedivi retroaktivno, u sadašnjosti i u budućnosti u sklopu planiranja financijskih aktivnosti. Računovodstvene politike izabire menadžment koji se također treba pobrinuti da se računovodstvene aktivnosti provode u skladu s Međunarodnim računovodstvenim standardima, kao i s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja kako bi imali potrebna obilježja fer prezentiranja.

Računovodstvene politike mogu se definirati kao skup specifičnih načela koji obuhvaćaju određene dogovore, pravila i uobičajenu poslovnu praksu prema kojima se financijski izvještaji sastavljaju i prezentiraju. Postoji više načina vođenja računovodstvenih knjiga, bez obzira što su svi po propisanim načelima, standardima i zakonima. Kako bi na razini poduzeća podaci bili obrađivani na jednak način, definiraju se računovodstvene politike, a sve u cilju baratanja s relevantnim informacijama za donošenje odluka koje počivaju na objektivnoj i pouzdanoj podlozi (Čanić, 2022).

Računovodstvene politike pomažu poduzeću u ostvarivanju svojeg ultimativnog cilja, a to je maksimiziranje vrijednosti poduzeća za vlasnike, bilo da se radi o obrtniku, članu uprave u

društvu s ograničenom odgovornošću ili o dioničarima u dioničkom društvu. S obzirom na to, žele se postići minimalni troškovi uz što bolje financijske pokazatelje koji odražavaju uspješnost poslovanja. Oni također utječu na kreditni rejting poduzeća koji je važan čimbenik u privlačenju investitora i uvjeta financiranja tuđim sredstvima. Kako bi vrijednost poduzeća rasla, politika poslovanja treba se voditi načelom održivog razvoja.

Računovodstvene politike obuhvaćaju razne segmente računovodstva. Prvenstveno obuhvaćaju način obračuna amortizacije dugotrajne imovine, metode obračuna utroška zaliha, način vrijednosnog usklađivanja potraživanja, izbor politike rezerviranja sredstva i način obračuna troškova pozajmljivanja. Ovaj rad detaljnije se bavi obračunom amortizacije dugotrajne imovine, stoga će u nastavku biti definirano što je podložno amortizaciji i na koje se načine ona može obračunati.

4.4.2. Dugotrajna imovina i vrste obračuna amortizacije

Dugotrajna imovina koja je sastavni dio bilance poduzeća poduzeću mora pružati ekonomske koristi i ima vijek trajanja dulji od godinu dana. Nužno je da imovina općenito bude povezana s djelatnošću poduzeća. Tako je neprihvatljivo da obrt koji se bavi postavljanjem keramičkih pločica posjeduje brod koji, primjerice, ne iznajmljuje i uopće nema djelatnost iznajmljivanja brodova u opisu posla svojeg obrta. Dakle, da bi bilo koja imovina bila priznata kao imovina poduzeća, potrebno je da ima svoju ulogu u generiranju poslovnih prihoda. Druga karakteristika dugotrajne imovine jest da tijekom svojeg vijeka trajanja gubi vrijednost. U računovodstvu se gubitak vrijednosti priznaje kao trošak, bez obzira što ne dolazi do stvarnog odljeva novca. Taj proces trošenja dugotrajne imovine naziva se proces amortizacije.

Amortizacija je ključni koncept u računovodstvu koji opisuje postupno fizičko trošenje imovine ili ekonomsko zastarijevanje tijekom vremena, što rezultira smanjenjem njezine vrijednosti. Treba uzeti u obzir da postoji imovina koja se može neograničeno koristiti, kao što su zemljišta i financijska imovina, tako da se takva imovina ne amortizira (Čanić, 2022).

Amortizacija je od velikog interesa računovođa i vodećih osoba u organizaciji. Kao što je ranije napomenuto, amortizacija se vodi kao trošak razdoblja, odnosno rashod promatranog ciklusa poslovanja, uz protustavku umanjenja vrijednosti dugotrajne imovine. U računu dobiti i gubitka dobiva se rezultat poslovanja na temelju razlike prihoda i rashoda koji čine poreznu osnovicu. Dakle, iznos amortizacije predstavlja rashod koji umanjuje poreznu osnovicu, čime se direktno utječe na visinu poreznog izdatka. Amortizacija je definirana kao trošak, ali u stvarnosti nije novčani izdatak, tako da je često predmet manipulacija.

Razlikuju se dvije vrste amortizacije: vremenske metode koje su fokusirane na vijek trajanja dugotrajne imovine i funkcionalnu metodu koja se temelji na količini ekonomskih učinaka koje dugotrajna imovina ostvaruje. Literatura definira tri osnovne vremenske metode amortizacije, a to su proporcionalna, progresivna i degresivna. Osnovica za obračun je nabavna vrijednost imovine koja se mora temeljiti na fer tržišnoj vrijednosti. Tako se automobil realne vrijednosti 15.000,00 eura ne može knjižiti u vrijednosti od 25.000,00 eura.

Proporcionalna ili linearna metoda obračuna amortizacije najčešće se koristi u praksi jer se vodi kao najjednostavnija i pruža konstantnu alokaciju troškova u vijeku trajanja. Osnovica za obračun amortizacije dijeli se na uporabni vijek imovine, što su najčešće godine kao mjerne jedinice. Na taj način svake se godine amortizira jednak iznos tijekom vijeka uporabe i trošak ravnomjerno tereti prihode. Progresivna metoda, kao što sama riječ kaže, na početku razdoblja korištenja imovine tereti prihod manje nego na kraju razdoblja. Dakle, trošak amortizacije prati put progresije u vijeku trajanja dugotrajne imovine, umanjujući joj vrijednost najmanje u prvoj, a najviše u zadnjoj godini korištenja. Degresivna metoda trošak amortizacije čini najvećim u početku, a najmanjim na kraju vijeka uporabe. Ova je metoda korisna kada je poduzeće novo na tržištu. Tada će u prvim godinama postojanja maksimalno rasteretiti svoju poreznu osnovicu kako bi postiglo određenu stabilnost, a tek onda počinje plaćati uobičajene, odnosno očekivane iznose poreza na dobit.

Tablica 6 Amortizacija imovine po vremenskim metodama

Godina uporabe / vrsta obračuna amortizacije	Proporcionalna metoda	Progresivna metoda	Degresivna metoda
1. godina	25.000,00	10.000,00	40.000,00
2. godina	25.000,00	20.000,00	30.000,00
3. godina	25.000,00	30.000,00	20.000,00
4. godina	25.000,00	40.000,00	10.000,00
Ukupno	100.000,00	100.000,00	100.000,00

Izvor: izrada autora

U tablici 6 amortiziran je stroj nabavne vrijednosti 100.000,00 eura pomoću sve tri vremenske metode obračuna amortizacije. Proporcionalnom metodom, stroj je amortiziran svake godine

za jednaki iznos od 25.000,00 eura stopom amortizacije od 25% godišnje. Progresivna metoda amortizirala je stroj stopama od 10%, 20%, 30% i 40%, dok je degresivna metoda učinila suprotno. U svakom slučaju, stroj je u potpunosti amortiziran u roku od 4 godine u iznosu svoje nabavne vrijednosti.

Tablica 7 Poslovni rezultat ovisno o vrsti amortizacije

Stavka RDG-a / vrsta obračuna amortizacije	Proporcionalna metoda	Progresivna metoda	Degresivna metoda
Ukupni prihodi	200.000,00	200.000,00	200.000,00
Ukupni rashodi	100.000,00	100.000,00	100.000,00
Iznos amortizacije	25.000,00	10.000,00	40.000,00
Porezna osnovica	75.000,00	90.000,00	60.000,00
Porez na dobit (10%)	7.500,00	9.000,00	6.000,00
Poslovni rezultat	67.500,00	81.000,00	54.000,00

Izvor: izrada autora

U tablici 7 promatra se kako izbor obračunske metode utječe na poreznu osnovicu i poslovni rezultat u prvoj godini poslovanja. Najveća porezna osnovica dobivena je korištenjem progresivne metode, a najmanja korištenjem degresivne metode, sukladno čemu je formiran i izdatak poreza na dobit. Korištenje proporcionalne metode davat će jednaki utjecaj do kraja uporabnog vijeka stroja. Progresivna metoda smanjivat će poreznu osnovicu sve više, dok će utjecaj degresivne metode biti sve manji. Kako bi se odlučilo o izboru adekvatne metode, važno je znati trenutne ciljeve organizacije. Proporcionalna metoda najjednostavnije je rješenje, najčešće je korištena, pogotovo za već etablirana stabilna poduzeća. Progresivna metoda prigodna je kada se u budućnosti planiraju veći investicijski projekti, a poduzeće je procijenilo da je bolje sada platiti više poreza na dobit kako bi tu obvezu izbjegli kasnije. Degresivna metoda, kao što je ranije spomenuto, prikladna je za mlada poduzeća ili veće investicije koje omogućavaju poduzeću odgodu svojih poreznih obveza u periodu kada investicijski projekt počinje donositi ekonomske koristi.

Iz tablice 7 zaključuje se da poduzeće mora pažljivo izabrati metodu obračuna amortizacije jer ona uistinu utječe na poslovan rezultat poduzeća u kratkom roku, odnosno na godišnjoj razini.

Veći iznos amortizacije u većem iznosu umanjuje poreznu osnovicu, stoga je i plaćeni porez manji. U dugom roku, iznos plaćenog poreza bit će jednak bez obzira na način obračuna (Čanić, 2022). Pri odabiru metode amortizacije, pogotovo većih investicija u dugotrajnu imovinu, nužno je sagledati trenutnu financijsku situaciju i buduće planove kako bi se porezni teret rasporedio na najbolji mogući način.

4.5. Međunarodni ugovori o dvostrukom oporezivanju

Međunarodno dvostruko oporezivanje događa se kada ista osoba kao porezni obveznik ima obvezu plaćanja poreza u dvije ili više država na isti oporezivi događaj. Ovo može dovesti do nepoželjnih posljedica poput prekomjernog oporezivanja ili otežanog poslovanja. Kako bi se suzbile neželjene posljedice, koriste se međunarodni ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, o kojima detaljnije govore Šimurina i Rajković (2015). Spomenuti ugovori pružaju smjernice i mehanizme za rješavanje poreznih problema koji proizlaze iz preklapanja poreznih jurisdikcija.

Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja međunarodni su sporazumi koje sklapaju države kako bi spriječile da isti prihod bude dvostruko oporezovan. Ovi ugovori definiraju pravo država potpisnica na oporezivanje određenih prihoda te pravila za utvrđivanje poreznog statusa obveznika, izvora prihoda i poreznih stopa. Glavni ciljevi su eliminacija prekomjernog oporezivanja koji ometa transakcije preko granica, slobodno kretanje kapitala i ljudi između država te suzbijanje poreznih utaja i izbjegavanja poreza. Ovo je posebno važno kada su porezni obveznici povezani s više država jer bi izbjegavanje plaćanja poreza moglo dovesti do smanjenja poreznih prihoda države (Šimurina i Rajković, 2015). Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja stoga pružaju okvir za pravedno i učinkovito oporezivanje, olakšavajući poslovanje prekogranično i potičući ekonomski rast na globalnoj razini.

Rizik od dvostrukog oporezivanja nastaje u nekoliko situacija. Na primjer, kada osoba živi u jednoj državi, ali radi u drugoj kao dnevni migranti. Također, može se dogoditi kada je osoba privremeno upućena na rad u inozemstvo. Drugi primjer je kada osoba traži posao i boravi u inozemstvu, ali prima naknade za nezaposlenost iz svoje matične države. Isto tako, prema podacima Europske komisije (n.d.), rizik od dvostrukog oporezivanja može se javiti ako osoba prima mirovinu iz različite države od države umirovljenja.

Međunarodno dvostruko oporezivanje ima nepoželjne ekonomske posljedice koje mogu negativno utjecati na rentabilnost poslovnih projekata u inozemstvu te ograničiti mobilnost faktora proizvodnje. Osim toga, današnjica normalizira rad u inozemstvu, a dvostruko oporezivanje znatno narušava prihvatljivost tog trenda jer rezultira diskriminacijom poreznih obveznika i pobija načelo jednakosti u raspodjeli poreznog tereta, što dovodi do nepoštivanja načela pravednosti u oporezivanju. Pravne ili fizičke osobe čije su poslovne ili životne aktivnosti vezane s inozemstvom često su nepovoljnijem poreznom položaju u usporedbi s poreznim tretmanom onih koji su vezani samo uz svoju domaću zemlju. Ova nejednakost u tretmanu može smanjiti atraktivnost međunarodnih ulaganja i potencijalno narušiti ekonomsku stabilnost. Ugovori su se pokazali kao vrlo učinkovito rješenje navedenog problema. Ne samo da sprječavaju nepoželjne učinke dvostrukog oporezivanja, nego i sprečavaju poreznu evaziju te osiguravaju pravednu naplatu poreza. Važnu ulogu u konceptu izbjegavanja dvostrukog oporezivanja prihoda ima i porez po odbitku čija su načela i odredbe sastavni dio ugovora (Šimurina i Rajković, 2015). Kao što je objašnjeno ranije, porez po odbitku je mehanizam koji se koristi za oporezivanje nerezidenata, a primjenjuje se unutar domaćeg poreznog zakonodavstva ako s njihovom zemljom rezidentnosti nije sklopljen ugovor o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja. Ovaj modalitet omogućuje učinkovito upravljanje poreznim obvezama i osigurava da se prihodi pravedno oporezuju, čime se osigurava poštivanje poreznih propisa i sprječavaju porezne nepravilnosti.

Većina zemalja, uključujući Republiku Hrvatsku, svoje ugovore o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja temelji na modelu ugovora o oporezivanja kapitala i dohotka koji je razvijen 1963. godine te revidiran i proširen 1977. godine od strane OECD-a. Model je do sada poslužio kao odličan temelj za mnoge bilateralne ugovore o izbjegavanju problema dvostrukog oporezivanja, ali su ugovori naravno prilagođeni specifičnostima i potrebama ugovornih zemalja (Šimurina i Rajković, 2015).

Unutar Europske unije građani se najčešće suočavaju s problematikom dvostrukog oporezivanja dohotka. U tom se slučaju iznos poreza koji bi porezni obveznik trebao platiti u državi boravišta umanjuje za već uplaćeni iznos poreza u zemlji u kojoj prima plaću ili se čak potpuno oslobađa plaćanja u domicilnoj zemlji. Porezne se stope razlikuju od države do države, stoga se zakonski porez plaća u zemlji koja ima propisane više stope poreza na dohodak („Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja“, 2018).

Hrvatska je do trenutka pisanja ovog rada sklopila 68 ugovora o zabrani dvostrukog oporezivanja („Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja“, n.d.). Svojim osamostaljenjem, Hrvatska je preuzela i po potrebi prilagodila diplomatske odnose i ugovore sa zemljama s kojima je bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija prethodno utvrdila svoje odnose. Novi ugovori potpisivani su i uvedeni u primjenu od 2014. do tekuće 2024. godine (Šimurina i Rajković, 2015).

4.6. Zakonodavni tretman domaćih i stranih investitora u Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj poticaji ulaganjima uređeni su Zakonom o poticanju ulaganja koji za cilj ima gospodarski razvoj i ekonomski rast, a odnosi se na jednako i na domaće i na strane fizičke i pravne osobe. Prema Bilas (2006), mjere kojima se postiže ostvarivanje hrvatske gospodarske politike prvenstveno se odnose na sustav poticaja te na carinske i porezne benefite. Hrvatska nastoji poticati ekološki prihvatljive djelatnosti koje osiguravaju neke od ciljeva hrvatskog gospodarstva, kao što je modernizacija tehnologije i proizvodnih procesa, jačanje konkurentnosti na europskom i svjetskom tržištu u pogledu proizvodnje i educiranosti zaposlenika, povećanje ekonomske aktivnosti u slabije razvijenim dijelovima Hrvatske, ušteda energije i drugo (Bilas, 2006). S tom svrhom, 2003. godine u Hrvatskoj je osnovana Agencija za promicanje izvoza i ulaganja čiji je osnovni cilj bio izgradnja privlačne slike Hrvatske kao potencijalne destinacije za ulaganje, bilo da se radilo o domaćim ili stranim investitorima. Agencija je također predstavljala mogućnosti ulaganja i pružala je usluge realizacije investicijskih projekata potencijalnim investitorima (Bilas, 2006). Od 2010. godine, poslove Agencije za promicanje izvoza i ulaganja obavlja Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva (Hrvatski sabor, 2010).

Nadalje, donesen je i Zakon o slobodnim zonama u Hrvatskoj koji regulira osnivanje, upravljanje i poslovanje slobodnih zona u zemlji. Slobodne zone su posebna područja unutar nacionalnog teritorija koje imaju poseban pravni status s ciljem poticanja gospodarskog razvoja, privlačenja stranih investicija i promicanja međunarodne trgovine. Zone su lako prepoznatljive zbog svoje ograđenosti i posebne označenosti, a prednost je u tome što i domaći i strani investitori imaju pravo baviti se propisanim ekonomskim djelatnostima, odnosno sudjelovati u razmjeni s domaćim i stranim tržištem, dokle god se ne radi o trgovini na malo (Hrvatski sabor, 2020).

Zakon o slobodnim zonama propisuje i specifične uvjete i obveze za poduzeća koja žele poslovati unutar tih zona, uključujući pravila o zapošljavanju, sigurnosti, zaštiti okoliša i ostalih povezanih stavaka. Ovaj Zakon doprinosi stvaranju povoljnijeg poslovnog okruženja u Hrvatskoj te potiče razvoj gospodarstva i trgovine. Iz navedenog proizlaze ciljevi slobodnih zona u Hrvatskoj koji uključuju poticanje izvoza, privlačenje stranih investicija, stvaranje novih radnih mjesta te tehnološki i gospodarski razvoj. Organizacije koje posluju unutar slobodnih zona imaju pristup posebnim infrastrukturnim i logističkim kapacitetima, što im omogućuje efikasnije poslovanje i veću konkurentnost na tržištu. Osim toga, prema Bilas (2006) te Supić i Janičev (2015), Zone pružaju određene olakšice u carinskim i poreznim procedurama te definira obveznika poreza na dobit kao tuzemnu poslovnu jedinicu, bilo da se radi o rezidentu ili nerezidentu.

Zakonodavni tretman domaćih i stranih investitora u Hrvatskoj nije uvijek identičan, iako bi trebao biti jednak prema nacionalnim i međunarodnim propisima. U jednu ruku, postoji mogućnost da strani ulagači dobiju povlašteni tretman. Razlog tome je pretpostavka da domaći poduzetnici često imaju manje financijskih sredstava i nedovoljno kapitala za veća ulaganja. Kako bi potaknuli gospodarski razvoj i privukli investicije većih razmjera, vlasti mogu pružiti posebnu podršku stranim ulagačima kroz različite sektorske poticaje ili olakšice. Ovaj pristup može rezultirati situacijom u kojoj strani ulagači imaju bolje uvjete za ulaganje od domaćih poduzetnika, što može biti izvor rasprava o poštenosti tretmana među različitim vrstama investitora (Drezgić, 2005). U praksi, strani investitori često se suočavaju s nekim posebnim izazovima, kao što su birokratske prepreke, nedostatak transparentnosti, složeni porezni sustav i sporost administrativnih procesa. Prednosti za domaće investitore mogu uključivati bolju upućenost u lokalne tržišne uvjete, veće povjerenje lokalne zajednice te lakši pristup financijskim i drugim resursima. S druge strane, strani investitori često donose sa sobom tehnološka znanja, nove poslovne prakse i veći pristup međunarodnim tržištima, što može biti prednost za njih u odnosu na domaće investitore.

5. ZAKLJUČAK

Hrvatska je, kao mala i otvorena ekonomija, iznimno ovisna o kretanju poslovnih ciklusa u Europi i šire. Analizom pokazatelja poput BDP-a, inflacije, stope nezaposlenosti i osobne potrošnje vidljivo je kako su promatrani makroekonomski faktori usko povezani s globalnim ekonomskim trendovima. Uvođenje eura u Hrvatsku donijelo je niz pozitivnih i negativnih posljedica. Prelazak na novu valutu prošao je transparentno i bez velikih teškoća, iako se zamjena hrvatske kune s eurom odvijala u specifičnom razdoblju visoke inflacije. Bez obzira na očekivani porast cijena, nestao je valutni rizik što značajno olakšava poslovanje hrvatskih poduzeća s inozemstvom. Na temelju PESTLE analize, identificirani su izazovi u područjima korupcije, neučinkovitosti birokracije, starenja stanovništva te zasićenosti pravnog sustava. Ekološka svijest također je izazov koji zahtijeva pažnju, s obzirom na njezin relativno novi status u Hrvatskoj, za koji su prvenstveno zaslužna poduzeća u stranom vlasništvu. Hrvatska ekonomija u konačnici je ocijenjena kao gospodarstvo s velikim potencijalom za daljnji razvoj i poboljšanje poslovnog okruženja uz adekvatne političke, institucionalne i ekonomske reforme.

Sa šest kategorija poreza te brojnim zakonima i iznimkama, hrvatski porezni sustav ocijenjen je kao kompleksan i teško razumljiv i domaćim i stranim poreznim obveznicima. Porez na dodanu vrijednost ističe se kao najunosniji državni prihod te kao sredstvo prevencije sive ekonomije s načelom neutralnosti. Efikasnost poreza na dodanu vrijednost narušava se sniženim stopama koje smanjuju poreznu osnovicu. Porez na dobit dinamična je i kompleksna varijabla poreznog sustava podložna čestim promjenama Zakona. Kroz primjenu progresivnog oporezivanja dobiti u Hrvatskoj i dvije porezne stope, pravne osobe suočavaju se s različitim poreznim opterećenjima, ovisno o svojoj profitabilnosti. U sklopu poreza na dobit postoji i porez po odbitku koji se koristi za oporezivanje prihoda koji dolaze iz inozemstva, a nisu obuhvaćeni međunarodnim ugovorima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja. Unatoč postojećim mehanizmima, legalna porezna evazija i rupe u zakonu predstavljaju izazov. Porezna utaja najčešće proizlazi iz percepcije javnosti o visokim poreznim stopama i nedovoljne informiranosti o trošenju poreznih prihoda. Stoga je važno poduzeti mjere za sprječavanje utaje poreza kroz poboljšanje informiranosti, strožu provedbu zakona i kontinuirane reforme poreznog sustava kako bi se osigurala pravednost, učinkovitost i transparentnost.

Trošak poslodavca u Hrvatskoj predstavlja kombinaciju pristojbi, naknada, članarina te doprinosa na i iz plaće, što značajno opterećuje plaću radnika. Visoki troškovi rada za poslodavca smanjuju profitabilnost poduzeća jer veći dio prihoda odlazi na isplate plaća i pripadajućih obveza. Osim toga, visoki troškovi rada mogu učiniti poslovanje manje konkurentnim na tržištu, posebno u industriji gdje su troškovi rada važan faktor, što često rezultira povećanim pritiskom na cijene proizvoda ili usluga.

Zajedno s brojnim poreznim olakšicama koje pruža porezni sustav i zakonodavstvo Republike Hrvatske, porezni poticaji česti su fiskalni alat za jačanje konkurentnosti. Porezni poticaji poput snižene stope poreza na dobit, poreznih praznika i olakšica po osnovi ulaganja mogu biti korisni, ali nisu presudni pri donošenju odluka o ulaganju. Hrvatska se suočava s ograničenim kapitalom u usporedbi s većim svjetskim gospodarstvima, stoga osim pružanja poticaja i olakšica mora kontinuirano raditi na cjelokupnoj makroekonomskoj situaciji u zemlji kako bi se stvorilo povoljnije okruženje za domaća i inozemna ulaganja, potaknuo gospodarski rast i razvoj te stvorila nova radna mjesta. Privlačenje stranog kapitala može imati višestruke koristi za hrvatsko gospodarstvo, uključujući tehnološki transfer, povećanje produktivnosti i internacionalizaciju poslovanja.

Međunarodno dvostruko oporezivanje ima negativne ekonomske posljedice, ograničavajući rentabilnost poslovnih projekata i mobilnost faktora proizvodnje. Hrvatska ima 68 potpisanih međunarodnih ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koji su se pokazali kao učinkovita mjera rješavanja problema višestrukog terećenja istog prihoda.

U Hrvatskoj, zakonodavni tretman domaćih i stranih investitora nije uvijek jednak, unatoč tome što bi trebao biti konzistentan prema nacionalnim i međunarodnim propisima. Strani investitori često se suočavaju s posebnim izazovima poput birokratskih prepreka, nedostatka transparentnosti, složenog poreznog sustava i sporih administrativnih procesa, dok domaći investitori često imaju prednosti poput bolje upućenosti u lokalne tržišne uvjete, većeg povjerenja lokalne zajednice i lakšeg pristupa financijskim i drugim resursima. Međutim, strani investitori često donose sa sobom tehnološka znanja, nove poslovne prakse i veći pristup međunarodnim tržištima, što može biti njihova prednost u odnosu na domaće investitore.

POPIS LITERATURE

1. Aktakke, N., Aran, M., Munoz Boudier, A.M. (2012). Gender Relations in Europe and Central Asia: Results from the Life in Transition Survey III. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/292661555050624619/pdf/Gender-Relations-in-Europe-and-Central-Asia-Results-from-the-Life-in-Transition-Survey-Third.pdf> Preuzeto 09. ožujka 2024.
2. Arčabić, V. (2024a). Koliko je hrvatsko gospodarstvo izloženo inozemnim šokovima (I). Ekonomski Lab. <https://arhivanalitika.hr/blog/koliko-je-hrvatsko-gospodarstvo-izloženo-inozemnim-sokovima-i/> Pristupljeno 07. veljače 2024.
3. Arčabić, V. (2024b). Koliko je hrvatsko gospodarstvo izloženo inozemnim šokovima (II)? Ekonomski Lab. <https://arhivanalitika.hr/blog/koliko-je-hrvatsko-gospodarstvo-izloženo-inozemnim-sokovima-ii/> Pristupljeno 07. veljače 2024.
4. Belak, V. (2006.), *Profesionalno računovodstvo: prema MSFI i hrvatskim poreznim propisima*. Zgombić & Partneri.
5. Bedeković, M. (2017.), *Porezni sustav. Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici*.
6. Bejaković, P. (2009). Porezna evazija, kapacitet države i povjerenje u zemljama u tranziciji: slučaj Hrvatske. *Društvena istraživanja*, 18(4-5 (102-103)), 787-805.
7. Bilas, V. (2006). Poticanje inozemnih izravnih ulaganja i konkurencija među zemljama. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 4(1), 87-100.
8. Bratić, V. i Urban, I. (2006). Porezni izdaci U Hrvatskoj. *Financijska teorija i praksa*, 30(2), 129-194.
9. Čanić, A. (2022.), Utjecaj računovodstvenih politika na obračun poreza na dobit, *Tranzicija*, 25(49), 1-16.
10. Deskar-Škrbić, M., Grdović Gnip, A. i Šimović, H. (2020). Makroekonomske učinke diskrecijskih izmjena u sustavu poreza na dodanu vrijednost (PDV) u Hrvatskoj: narativni pristup, *EFZG working paper series*, (02), 0-16.
11. Drezgić, S. (2005.), Harmful Tax Competition in the EU with Reference to Croatia, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, 23 (1), 71-100.
12. Dojčić, I. (2024). Porez po odbitku – nove odredbe od 12.10.2023. Tehnička ekonomija i biznis. <https://www.teb.hr/novosti/2023/porez-na-dobit-po-odbitku-nove-odredbe-od-12102023/> Pristupljeno 03. veljače 2024.
13. European Central Bank (n.d.), Croatia adapts the euro, https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/focus/2023/html/ecb.ebbox202208_02~15fd36600a.en.html Pristupljeno 07. veljače 2024.

14. Europska komisija (n.d.). Dvostruko oporezivanje, https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/double-taxation/index_hr.htm Pristupljeno 02. ožujka 2024.
15. Europska komisija (2023). Uvođenje eura u Hrvatskoj, <https://euro.hr/izvjesce-o-uvodenju-eura-u-hrvatskoj/> Pristupljeno 02. ožujka 2024.
16. Europska unija (n.d.). Hrvatska, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/croatia_hr Pristupljeno 05. veljače 2024.
17. Falagiarda, M. i Gartner, C. (2023). Croatia adopts the euro. *ECB Economic Bulletin, izdanje 8.* https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/focus/2023/html/ecb.ebbox202208_02~15fd36600a.en.html. Pristupljeno 02. ožujka 2024.
18. Hrvatsko društvo skladatelja – Zaštita autorskih muzičkih prava (n.d.). Kako HDS ZAMP raspodjeljuje naknade, <https://www.zamp.hr/o-nama/faq/pregled> (Pristupljeno 04. ožujka 2024.
19. Hrvatska narodna banka (2023). Makroekonomska kretanja i prognoze, godina VIII
20. Hrvatski sabor (2024). Pravilnik o porezu na dobit, Narodne novine 95/05, 133/07, 156/08, 146/09, 123/10, 61/12, 146/12, 160/13, 12/14, 157/14, 137/15, 1/17, 2/18, 1/19, 1/20, 59/20, 1/21, 156/222, 156/23 .
21. Hrvatski sabor (2024). Zakon o porezu na dobit, Narodne novine 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 114/22, 114/23.
22. Hrvatski sabor. (2024). Zakon o porezu na dodanu vrijednost, Narodne novine 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, 106/18, 121/19, 138/20, 39/22, 113/22, 33/23, 114/23.
23. Hrvatski sabor. (2010). Zakon o prestanku rada Agencije za promicanje izvoza i ulaganja, Narodne novine 124/2010-3204.
24. Hrvatski sabor. (2020). Zakon o slobodnim zonama, Narodne novine 4/96, 78/99, 127/00, 92/05, 85/08, 148/13, 58/20.
25. Jančiev, Z. (2003), Hrvatski porezni sustav, <https://rvs.hr/content/uploads/2014/06/PorezniSustav.pdf> Pristupljeno 04. veljače 2024.
26. Jelčić, B. (2001). *Javne financije*. RRiF, Zagreb.
27. Jelčić, B. (2011), *Porezi – opći dio*. Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb.
28. Jurković, P. (2002). *Javne financije*. Masmedia, Zagreb.

29. Kesner-Škreb, M. (2001). Porezni poticaji, *Financijska teorija i praksa*, 25(4), 633-636.
30. Kesner-Škreb, M. (2004.), Porez na dobit, *Financijska teorija i praksa*, 28(4) str. 501-504.
31. Mahović Komljenović, M. (2009). Informacijski sustav i porezna evazija - uloga menadžera podataka. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 7 (1), 177-188.
32. Marković, B., Letinić, S. i Budimir, V. (2013.), Porezni poticaji u poslovanju poduzetnika s područja posebnog državnog statusa. *Ekonomski vjesnik*, XXVI (1), 107-120.
33. Ministarstvo financija (2022). Hrvatska ispunjava sve kriterije i spremna je za uvođenje eura 1. siječnja 2023. <https://mfin.gov.hr/vijesti/hrvatska-ispunjava-sve-kriterije-i-spremna-je-za-uvodjenje-eura-1-sijecnja-2023/3309> Pristupljeno 01. ožujka 2024.
34. Naknade i članarine za 2024. (2024). Tehnička ekonomija i biznis. <https://www.teb.hr/novosti/2023/naknade-i-clanarine-za-2024/> Pristupljeno 03. veljače 2024.
35. Podaci Državnog zavoda za statistiku (n.d.). <https://podaci.dzs.hr/hr/> Pristupljeno 05. veljače 2024.
36. Porez na dobit (n.d.). Porezna uprava RH. https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/porez_na_dobit.aspx Pristupljeno 03. ožujka 2024.
37. Rauss Consulting (n.d.), Porezna reforma 2024. – Osobni odbici, porez i prirez. <https://www.rauss.hr/site/novosti/porezna-reforma-2024-osobni-odbici-porez-i-prirez.html> Pristupljeno 04. ožujka 2024.
38. Računovodstvo, revizija i financije (n.d.). II. Plaće – osnovice, stope poreza i prireza, doprinosi, uplatni računi i provedba ovrhe. <https://www.rrif.hr/clanakfull-21553/> Pristupljeno 04. ožujka 2024.
39. Spajić, F. (2003). Prijava poreza na dobit za 2003. godinu. *Računovodstvo i financije*, 2/2004
40. Spajić, F. (2000). Hrvatski sustav oporezivanja dobiti. *Zbornik radova tendencije u razvoju financijske aktivnosti države*, Zagreb.
41. Supić, J., Janičev, Z. (2015) Porezni priručnik za nerezidente. *Ministarstvo financija*. https://www.porezna-uprava.hr/HR_publicacije/Prirucnici_brosure/Nerezidenti_2012%20KB%20WEB.pdf Preuzeto 06. ožujka 2024.

42. Šimović, J., Rogić Lugarić, T. i Cindori, S. (2007.), Utaja poreza u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 14 (2), 591-617.
43. Šimović, H. (2008.), Porezni poticaji za izgradnju konkurentnosti. *EFZG working paper series*, (03), 1-19.
44. Šimović, H. i Deskar-Škrbić, M. (2016.), Efikasnost poreza na dodanu vrijednost u Hrvatskoj. *EFZG working paper series*, (02), 1-16.
45. Šimurina, N. (2012): Javne financije u Hrvatskoj. *Ekonomski fakultet, Zagreb*
46. Šimurina, N. i Rajković, L. (2015.), Uloga poreza po odbitku i ugovora o izbjegavanju međunarodnog dvostrukog oporezivanja u poreznome sustavu Republike Hrvatske, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 13 (2), 153-170.
47. Šonje, V. (2023). Neka igre počnu: 2023. u retrospektivi i 2024. u najavi. Ekonomski Lab. <https://arhivanalitika.hr/blog/neka-igre-pocnu-2023-u-retrospektivi-i-2024-u-najavi/> Pristupljeno 07. veljače 2024.
48. Trading Economics. (n.d.). Croatia - Economic Indicators. <https://tradingeconomics.com/croatia/corruption-rank> Pristupljeno 16. lipnja 2024.
49. Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja (n.d.). Porezna uprava RH. Dvostruko oporezivanje. <https://www.porezna-uprava.hr/bi/stranice/dvostruko-oporezivanje.aspx> Pristupljeno 06. veljače 2024.
50. Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja u kontekstu potpisivanja ugovora sa SAD-om (2018). Hrvatska gospodarska komora. <https://www.hgk.hr/documents/dvostrukooporezivanjesad-konacni-pdf5c6ab433dc3a0.pdf> Pristupljeno 06. veljače 2024.
51. Vlada Republike Hrvatske i Hrvatska narodna banka (2018). Strategija uvođenja eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj. <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf> Pristupljeno 08. veljače 2024.
52. Vlada Republike Hrvatske (2015). Porezne olakšice i zapošljavanje. <https://vlada.gov.hr/istaknute-teme/ulaganja-u-vukovar-i-vukovarsko-srijemsku-zupaniju/porezne-olaksice-i-zaposljavanje/15191> Pristupljeno 05. ožujka 2024.
53. Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever Mališ, S., Brozović, M. i Žager, L. (2023.), Analiza financijskih izvještaja – temeljna načela i postupci. *Sveučilišna tiskara, Zagreb*.

POPIS GRAFOVA

Graf 1 Raspon ostvarenja rasta realnog BDP-a Hrvatske	7
Graf 2 Stopa registrirane nezaposlenosti u Hrvatskoj	9
Graf 3 Ukupna inflacija u Hrvatskoj mjerena HIPC	10

POPIS TABLICA

Tablica 1 Kategorije poreza u Republici Hrvatskoj	17
Tablica 2 Uvođenje poreza na dobit.....	21
Tablica 3 Razlozi porezne evazije.....	24
Tablica 4 Uzroci porezne utaje i mjere za njezino sprječavanje	28
Tablica 5 Izračun hrvatske plaće	32
Tablica 6 Amortizacija imovine po vremenskim metodama	44
Tablica 7 Poslovni rezultat ovisno o vrsti amortizacije	45

ŽIVOTOPIS

Vanja Celinić

Opći podaci:

Datum rođenja: 23.08.1998.

Mjesto rođenja: Zagreb

Državljanstvo: hrvatsko

E-mail: vanjac48@gmail.com

Obrazovanje i osposobljavanje

2017. – 2024. Ekonomski fakultet, Zagreb, Poslovna ekonomija – smjer Analiza i poslovno planiranje

2013. – 2017. XVI. gimnazija, Zagreb

Radno iskustvo

03/2024 – Mlađi računovođa, Pepco Croatia d.o.o.

11/2022 – 05/2023 – Studentica u poreznom odjelu, Pliva Hrvatska d.o.o.

Jezične vještine

Engleski jezik: C1

Španjolski jezik: A2

Vozačka dozvola

B kategorija